

PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM AAN DE HAND VAN PROEFSLEUVEN EN PROEFPUTTEN TER HOOGTE VAN DE KERKSTRAAT EN MARKT TE RUMST (PROV. ANTWERPEN)

NOTA

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 1756

Rapport opgemaakt door: Bénédicte Cleda

Kontichsesteenweg 38
B-2630 Aartselaar

April 2022

Dossiernr. intern: 32537.R.01

Dossiernr. extern: K-09041

Projectcode AOE: 2022A46

COLOFON

Titel

Prospectie met ingreep in de bodem aan de hand van proefsleuven en proefputten ter hoogte van de Kerkstraat en Markt te Rumst (prov. Antwerpen)

Auteur

Bénédicte Cleda

Projectnummer

Intern:

- Bureauonderzoek: 31147.R.01
- Proefsleuven: 32537.R.01

Extern:

- K-09-041

Agentschap Onroerend Erfgoed:

- Bureaustudie: 2021E354
- Proefsleuvenonderzoek: 2022A46

Plaats en datum

Aartselaar, januari – april 2022

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1756

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	16/02/2022	Interne draft
v1	22/02/2022	Externe draft / Definitieve versie
v2	28/04/2022	Definitieve versie na weigering

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Bénédicte Cleda
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
General Director	Patrick Hambach

INHOUD

1	Inhoud.....	7
1.1	Thesaurus	7
1.2	Administratieve gegevens	7
2	Proefsleuvenonderzoek	8
2.1	Aanleiding van het onderzoek en onderzoeksstrategie	8
2.2	Onderzoeksvragen en doel.....	11
2.3	Strategie conform programma van maatregelen	12
2.4	Afwijkingen programma van maatregelen.....	18
2.5	Overzicht en dekkingsgraad	18
2.6	Stratigrafie	28
2.7	Sporen, Spoorcombinaties en structuren	30
2.8	Observaties van vondsten	34
2.9	Observaties en registraties van stalen	34
3	Assessment van het onderzochte gebied	35
3.1	Beantwoording onderzoeksvragen	35
3.2	Besluit	40
4	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	41
5	Bibliografie.....	42

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: GRB met aanduiding van het studiegebied.	9
Figuur 2: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het studiegebied.	10
Figuur 3: Adviesplan op meest recente luchtfoto conform archeologienota met ID 20000.	10
Figuur 4: Luchtfoto uit 2020 met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.	14
Figuur 5: Primitief kadaster met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.	14
Figuur 6: Poppkaart met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.....	15
Figuur 7: Ferrariskaart met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.	15
Figuur 8: Luchtfoto uit 2020 met aanduiding van het indicatieve proefsleuven- en proefputtenplan binnen de groenzone rond de kerk.	17
Figuur 9: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) op de meest recente luchtfoto.....	20
Figuur 10: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) op de meest recente luchtfoto.....	21
Figuur 11: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) op het GRB.	21
Figuur 12: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) op het GRB.	22
Figuur 13: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) op het ontwerpplan.	22
Figuur 14: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) op het ontwerpplan.	23
Figuur 15: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) met aanduiding van de TAW-waarden op het DHM.	23
Figuur 16: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) met aanduiding van de TAW-waarden op het DHM.	24
Figuur 17: Overzichtsfoto's werkput 1 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).	24
Figuur 18: Overzichtsfoto's werkput 2 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).	25
Figuur 19: Overzichtsfoto's werkput 3 (links) en werkput 4 (rechts) (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).	25
Figuur 20: Overzichtsfoto's werkput 5 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).	25
Figuur 21: Overzichtsfoto's werkput 6 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).	26
Figuur 22: Overzichtsfoto's werkput 7 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).	26
Figuur 23: Overzichtsfoto's werkput 7 (zone Markt) (links) en werkput 8 (zone Sint-Pieterskerk) (rechts) (Bron: ABO nv 2022).	26
Figuur 24: Overzichtsfoto's werkput 9 (links) en werkput 10 (rechts) (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022).	27
Figuur 25: Overzichtsfoto's werkput 11 (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022).....	27
Figuur 26: Overzichtsfoto's werkput 12 (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022).....	27
Figuur 27: Foto en tekening profiel 1 in werkput 1 (Bron: ABO nv 2022)	28
Figuur 28: Foto en tekening profiel 2 in werkput 3 (Bron: ABO nv 2022)	29
Figuur 29: Foto en tekening profiel 3 in werkput 7 (Bron: ABO nv 2022)	29
Figuur 30: Foto en tekening profiel 4 in werkput 8 (Bron: ABO nv 2022)	29
Figuur 31: Foto en tekening profiel 5 in werkput 12 (Bron: ABO nv 2022)	30
Figuur 32: Detail sporenplan (zone Markt oost) met TAW-waardes en aanduiding van de in het kader van een toevalsvondst opgegraven kasteelresten (cf. eindverslag ID427) op primitief kadaster.	30
Figuur 33: Detail sporenplan (zone Markt west) met TAW-waardes en aanduiding van de sporen en verstoringen op de Ferrariskaart.....	31
Figuur 34: Muurresten van het kasteel van Rumst: Brede, afgebroken funderingsmuur van het verdwenen kasteel van Rumst (SP3/MU3), bedolven onder een bakstenen puinlaag (links) en boogvormige constructie (SP7/MU7) (rechts) (Bron: ABO nv 2022).....	32

Figuur 35: Grachtvulling SP4 (links) en de mogelijk verschillende grachtvullingen SP4, SP5 en SP6 (Bron: ABO nv 2022).	33
Figuur 36: Baksteenpuin in werkput 5 (links) en ruimingslaag met aflijning grafkelder (rechts) (Bron: ABO nv 2022).	33
Figuur 37: Kuil SP8 (links) en natuurlijke sporen/paalsporen SP9 en SP10 (rechts) (Bron: ABO nv 2022).	34
Figuur 38: Grondspoor SP2 in vlak (links) en in doorsnede (rechts) (Bron: ABO nv 2022).	34

1 INHOUD

1.1 THESAURUS

Rumst, proefsleuven, proefputten, zone Markt, zone kerk, groenzones, geruimd voormalig kerkhof, kasteel van Rumst, schoolsite, oud marktplein, verstoring, A-horizont, grondsporen, behoud in situ

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode: 32537	Onroerend Erfgoed: 2022A46	
ISSN-nummer	2406-3940	
Erkend Archeoloog	ABO nv	
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167	
Naam + adres projectgebied		
- Straat + nr.:	Kerkstraat 2	
- Postcode:	2840	
- Fusiegemeente:	Rumst	
- Land:	België	
Lambert 72 coördinaten (EPSG:31370)	xMin: 153931.19	xMax: 154114.54
	yMin: 196310.59	yMax: 196449.84
Kadaster		
- Gemeente:	Berlaar	
- Afdeling:	1	
- Sectie:	D	
- Percelen:	147E, 271A2 en openbaar domein	
Oppervlakten:	- Onderzoeksgebied zone kerk: ca. 4.775m ² - Onderzoeksgebied zone Markt: ca. 5.900m ²	
Onderzoekstermijn	Januari – april 2022	

2 PROEFSLEUVENONDERZOEK

2.1 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Op basis van de resultaten van de archeologienota met ID 20000 waarvan akte werd genomen, werd het archeologische potentieel van de groenzone rondom de kerk binnen het studiegebied als matig beschouwd vanwege het feit dat er mogelijk nog graven van het voormalige kerkhof aanwezig waren. Dit kerkhof werd begin jaren 1980 echter geruimd en verplaatst. Mogelijk waren niet alle graven geruimd. Een proefsleuven- en puttenonderzoek werd geadviseerd om dit na te gaan.¹ Een proefsleuven-/proefputtenonderzoek bood eveneens de mogelijkheid om een eventuele oudere begrenzing van het kerkhofareaal op te sporen. Oude funderingen van de kerk konden op deze manier mogelijk ook aangetroffen worden.²

De initiatiefnemer plant de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel en bijbehorende infrastructuurwerken ter hoogte van de Hollebeekstraat, Molenbergstraat, Peperstraat, Statiestraat, Kerkstraat (deel), Markt en Kazernestraat te Rumst. Daarnaast zal de kerkomgeving heraangelegd worden, met nieuwe wandelpaden en een groenzone met nieuwe heesters en bomen tot aan de kerkgevel. Het wandelpad dat tussen de kerkgevel en de groenzone zal aangelegd worden, zal evenals het plein voor de ingang van de kerk in betonklinkers van gemengd formaat op een fundering worden aangelegd. De maximale diepte van de ontgraving in de groenzone zal ca. 25cm-MV ter hoogte van de nieuw aan te leggen paden bedragen. Met buffer inbegrepen betekent dit een maximale verstoring tot ca. 55cm-MV. Voorts wordt enkel nieuw gras ingezaaid. Het voetpad is steeds 1m breed. De totale oppervlakte van de zone rond de kerk (kerk, groenzone en kerkplein) bedraagt ca. 4.775m². De oppervlakte van de onderzoekbare zone (excl. kerk) bedraagt ca. 3.275m². Voor de geplande werken is de kans op wetenschappelijke kennisvermeerdering aldus groot voor de kerkomgeving. Bijgevolg werd voor de **groenzone** rond de kerk een **vooronderzoek door middel van proefsleuven en proefputten** geadviseerd (Figuur 3).³

De omgeving Markt (ca. 5.900m²) wordt eveneens volledig heraangelegd. Dit houdt in dat de twee parken van het marktplaatsplein opnieuw worden ingericht als groenzones met nieuwe paden en bomen. Het oostelijk gelegen parkje, situeert zich aan Kerkstraat 2-4, perceel 271F2, waar recent een nieuw appartementsblok werd opgericht. Voordat de nieuwbouw op dat perceel gerealiseerd werd, bracht een opgraving in het kader van een toevalsvondst, het noordwestelijke deel en hoektoren van het kasteel van Rumst aan het licht. Verwacht werd dat de gracht en de zuidwestelijke hoektoren nog in het huidige projectgebied aanwezig waren. Ook in deze zone werd het archeologisch potentieel als matig beschouwd omwille van de huidige verstoringsgraad van de parken en de straten in de zone Markt. Enkel ter hoogte van de verwachte kasteelresten bestond de mogelijkheid dat de verstoring minder impact had gehad op het archeologisch archief. Voor de heraanleg van de markt van Rumst met een nieuw plein, twee nieuwe parken met bomen, struiken, bloemenperken, zitbanken en wandel- en fietspaden, zullen uitgravingen gebeuren waarbij ook rekening moet gehouden worden met compactie van de ondergrond tijdens de werken. De opdrachtgever wenst de plannen bij te stellen in functie van de bewaring van het erfgoed. Vanuit dit oogpunt zullen de groenzones geherprofileerd worden waarbij de lagere delen van het terrein zullen opgehoogd worden. De paden zullen tot ca. 20cm diep uitgebroken worden en heraangevuld worden met grond. De nieuwe paden zullen op maaiveldniveau

¹ Cleda 2021, 9

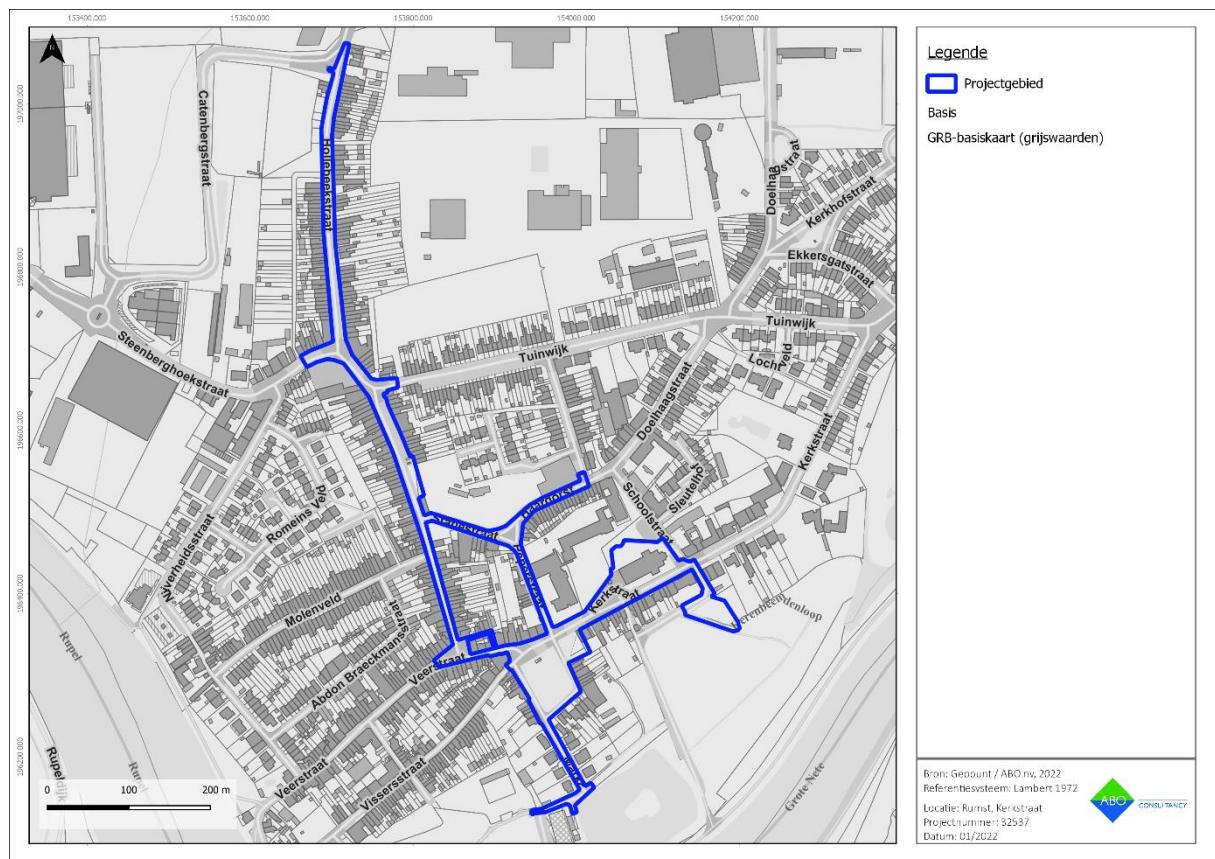
² Cleda 2021, 25

³ Cleda 2021, 19-29

en waar nodig om op hetzelfde niveau te blijven, tot ca. 25cm-MV worden uitgegraven. Er dient wel een archeologische buffer in beschouwing genomen te worden van ca. 30cm, waardoor er een totale verstoring mogelijk is van ca. 55cm-MV diep. Voor de geplande werken bestaat er een grote kans op wetenschappelijke kennisvermeerdering door de aanwezigheid van de voormalige kasteelsite, schoolsite en eventueel andere oudere sporen. Bijgevolg werd voor de twee pleinen in de zone Markt **vooronderzoek door middel van proefsleuven** geadviseerd (Figuur 3).⁴

Doordat de **wegenis** in de Kerkstraat en Markt in gebruik bleef en om de hinder voor de inwoners te beperken, was het niet mogelijk om een vooronderzoek uit voeren in het volledige projectgebied. Het was sociaal en economisch dus wenselijk om het archeologisch onderzoek zo goed mogelijk af te stemmen met de infrastructuurwerken. Om de hinder te beperken was het dan ook aangewezen om het archeologisch onderzoek in de vorm van een werfbegeleiding uit te voeren in het deel van de Kerkstraat tussen zone Markt en de zone kerk. Op basis van de resultaten van het proefsleuven- en proefputten onderzoek zal er een goede inschatting kunnen worden gemaakt van de te verwachten archeologische resten binnen de **werfbegeleiding** (Figuur 3).⁵

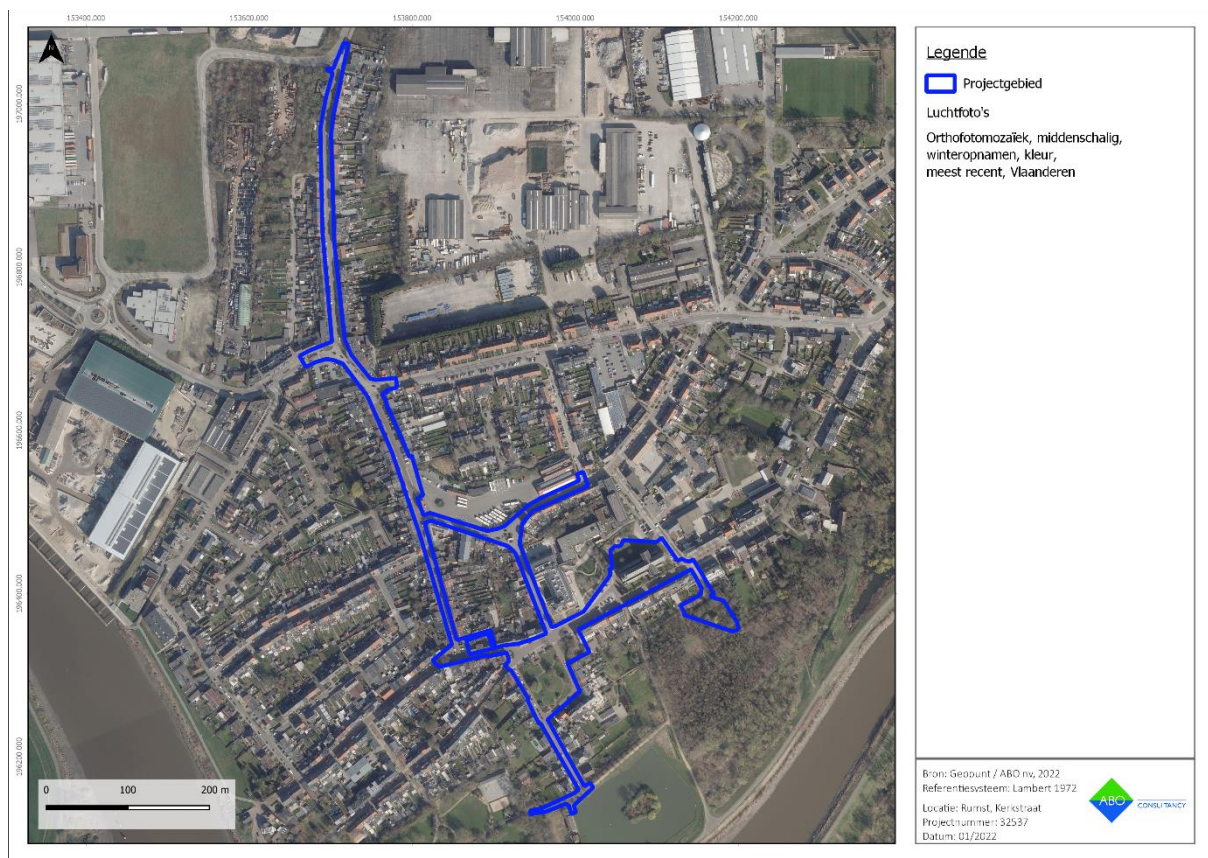
Er werden geen verdere maatregelen geadviseerd voor de overige delen van het studiegebied (Figuur 1 - 2).

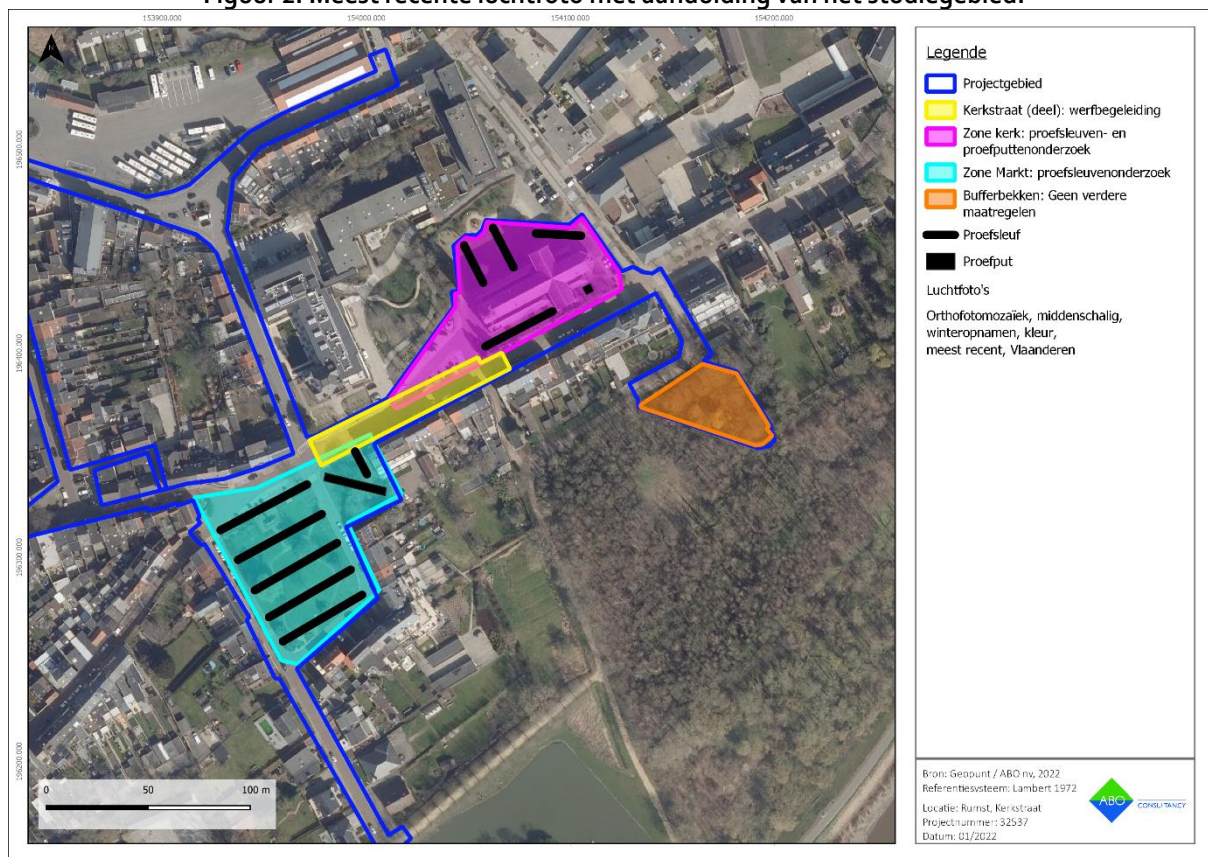
Figuur 1: GRB met aanduiding van het studiegebied.

⁴ Cleda 2021, 19-29

⁵ Cleda 2021, 12

Figuur 2: Meest recente luchtfoto met aanduiding van het studiegebied.

Figuur 3: Adviesplan op meest recente luchtfoto conform archeologienota met ID 20000.

2.2 ONDERZOEKSVRAGEN EN DOEL

Tijdens het proefsleuven-/proefputtenonderzoek wordt gepoogd een beperkt maar representatief deel van het terrein te onderzoeken. Op die manier wordt het mogelijk uitspraken te doen over de archeologische waarden van het volledige terrein.

De geplande werken zullen een impact hebben op de archeologische lagen van het bodemarchief. Het doel van dit onderzoek zal succesvol zijn bereikt als op basis van een representatieve sampling (*de facto* 12.5% oppervlakte) van het terrein door middel van proefsleuven en proefputten voor het volledige terrein volgende onderzoeksvragen (ID 20000) zijn beantwoord:

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
1. Zijn er grondsporen aanwezig?	Ja	a. Wat is hun aard? b. Wat is hun bewaringstoestand? c. Wat is hun verspreiding? d. Wat is de densiteit? e. Hoe verloopt de ruimtelijke horizontale spreiding? f. Hoe verloopt de ruimtelijke verticale spreiding? g. Zijn er verschillende niveaus van sporen aanwezig? h. Behoren de resten tot één of meerdere periodes? i. Gaat het om losse sporen zonder ruimtelijke samenhang of maken ze deel uit van één of meerdere archeologische structuren of concentraties? Geef een interpretatie en voorzie argumentatie. j. Wat is de datering van de sporen op basis van het vondstmateriaal, de versnijdingen en/of opvulling van de sporen en de daarmee gepaarde fasering? k. Zijn er sporen die gelinkt kunnen worden aan de historische dorpskern van Rumst? l. Zijn er sporen die gelinkt kunnen worden aan het kasteel van Rumst? m. Welke gebouwen bevonden zich in of net buiten de omwalling? n. Kunnen er bouwfasen van het kasteel van Rumst herkend worden? o. Hoe strekte de gracht van het kasteel zich verder uit? p. Hoe is de grachtvulling opgebouwd? q. Sluiten de restanten aan bij de opgegraven structuren van eerder uitgevoerd onderzoek van het kasteel van Rumst? r. Kunnen er oudere kerkfasen van de Sint-Pieterskerk onderscheiden worden? s. Zijn er menselijke resten aanwezig? Periode? Individuen? Kan er door middel van een fysisch-antropologisch onderzoek meer informatie verkregen worden omtrent leeftijd, geslacht, leefomstandigheden en doodsoorzaak van de individuen?
	Nee	t. Wat kan de afwezigheid ervan verklaren? u. Is deze anomalie natuurlijk of antropogeen? v. Wat is de omvang van deze anomalie?
2. Zijn er artefacten aanwezig?	Ja	a. Wat is hun aard? b. Wat is hun bewaringstoestand?

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
		c. Wat is hun verspreiding? d. Wat is de densiteit? e. Hoe verloopt de ruimtelijke horizontale spreiding? f. Hoe verloopt de ruimtelijke verticale spreiding? g. Behoren de resten tot één of meerdere periodes? h. Gaat het om losse artefacten of komen ze voor in verband met één of meerdere sporen of maken ze deel uit van één of meerdere archeologische structuren? Geef een interpretatie en voorzie argumentatie. i. Zijn er verschillende niveaus van sporensites aanwezig?
	Nee	a. Wat kan de afwezigheid van archeologische resten verklaren? b. Is deze anomalie natuurlijk of antropogeen? c. Wat is de omvang van deze anomalie?
3.		Kan een ruimtelijke afbakening gemaakt worden van de zones met archeologische sporen of artefacten?
4.		Kunnen archeologische vindplaatsen op basis van het sporen/artefactenbestand in tijd, ruimte en functie afgebakend worden? Waarom?
5.		Kan het vindplaatstype (bewoning, economisch, funerair, religieus, militair) worden bepaald op basis van de aard van de contexten en/of het vondstmateriaal? Waarom?
6.		Wat zegt de landschappelijke ligging (reliëf, bodemtype, geologische eenheid en hydrologie) van de archeologische erfgoedwaarden over het vroegere landgebruik volgens een synchroon en diachroon perspectief?
7.		Wat is de impact van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
8.		Is er mogelijkheid tot behoud <i>in situ</i> en zijn er eventueel maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
9.		Indien behoud <i>in situ</i> van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden? a. Welke site-specifieke vragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek door middel van een opgraving, beantwoord worden? b. Is voor het beantwoorden van deze vragen aanvullend natuurwetenschappelijk onderzoek nodig? Zo ja, welk? En welk type staalnamen, inclusief hoeveelheid, is hiervoor noodzakelijk? c. Waarop moet specifiek gelet worden tijdens het vervolgonderzoek, zowel op methodologisch als strategisch vlak? d. Kan er een inschatting gemaakt worden over budget, tijdsduur, personeelsbezetting, personeelskwalificaties en gespecialiseerde begeleiding bij een vervolgonderzoek?
10.		Zijn er structuren/sporen die bijzondere aandacht verdienen bij evt. vervolgonderzoek?
11.		Welk kennispotentieel heeft de archeologische site op regionaal niveau en in breder perspectief?

Tabel 1: Overzicht onderzoeksvragen proefsleuven- en proefputtenonderzoek.

Op basis van de antwoorden op de onderzoeksvragen zal de erkend archeoloog eventueel verder vlakdekkend onderzoek sturen.

2.3 STRATEGIE CONFORM PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

2.3.1.1 ZONE MARKT

Bij proefsleuvenonderzoek is een dekkingsgraad van 12,5% het uitgangspunt, waarvan 10% voor de sleuven en 2,5% voor kijkvensters, dwarssleuven en volgsleuven. Concreet vertaalt dit zich naar één

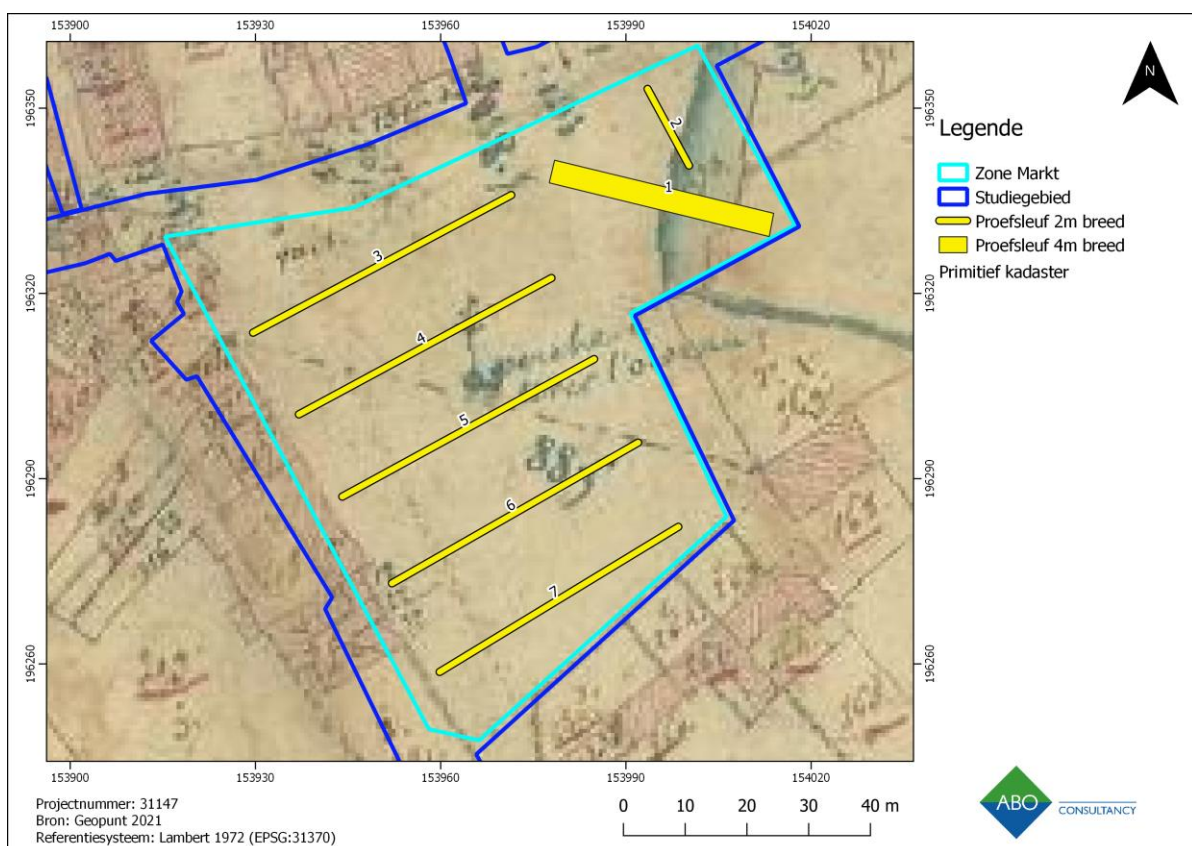
proefsleuf van 4m breed en één proefsleuf van 2m breed in de oostelijke zone van Markt en vijf proefsleuven van 2m breed op een onderlinge afstand van maximaal 15m in de westelijke zone van Markt. De totale oppervlakte van de sleuven bedraagt 655m², ofwel 11% (Tabel 2). Dit biedt voldoende ruimte voor uitbreiding door middel van dwarssleuven of kijkvensters. De dekkingsgraad werd berekend aan de hand van de oppervlakte van de zone Markt (5.900 m²). Er wordt geopteerd om een brede sleuf van 4m dwars op de mogelijk aanwezige gracht, weermuur en ZW-hoektoren van het kasteel van Rumst in het oostelijke deel van de Markt aan te leggen (Figuur 4 - 7). Dit geeft de hoogste trefkans voor het vinden van mogelijke archeologische resten. Bovendien kan er eventueel nog een kijkvenster of dwarssleuven in deze zone geplaatst worden voor meer ruimtelijk inzicht. De oriëntatie en breedte van deze sleuf komt overeen met de voorgestelde inplanting van de proefsleuf op de kasteelresten in deze zone in de toelatingsaanvraag van Triharch (Sevenants 2021). Het eerste archeologische niveau in de proefsleuven wordt onder de geplande verstoring aangelegd. Om meer inzicht te verkrijgen in de stratigrafie van de gracht, weermuur en/of hoektoren kan er naderhand lokaal nog verdiept worden vanaf het eerste archeologisch niveau door middel van een proefput. Een kortere sleuf van 2m breed wordt in het oostelijke deel van Markt aangelegd dwars op de verwachte restanten van de vroegere gemeenteschool (Figuur 6). De overige sleuven van 2m breed worden in het westelijke deel van Markt dwars op de mogelijk nog aanwezige resten van een historisch gebouw en op mogelijke resten van een oud driehoekig marktplein aangelegd (Figuur 7). Indien het niet meer veilig is om vanaf een bepaalde diepte verder te graven tot het archeologische niveau, worden de proefsleuven vanaf bovenaan verbreed. Indien meer inzicht vereist, kunnen de sleuven ook verbreed worden, kunnen er dwarssleuven of kijkvensters worden aangelegd.

Totale oppervlakte (m ²)	Totale sleufoppervlakte (m ²)	Onderlinge afstand (m)	Sleufbreedte (m)	Aantal
5.900	655	15	min. 2 en max. 4	7

Tabel 2: Technische gegevens voor het voorgestelde proefsleuvenonderzoek in de zone van Markt.

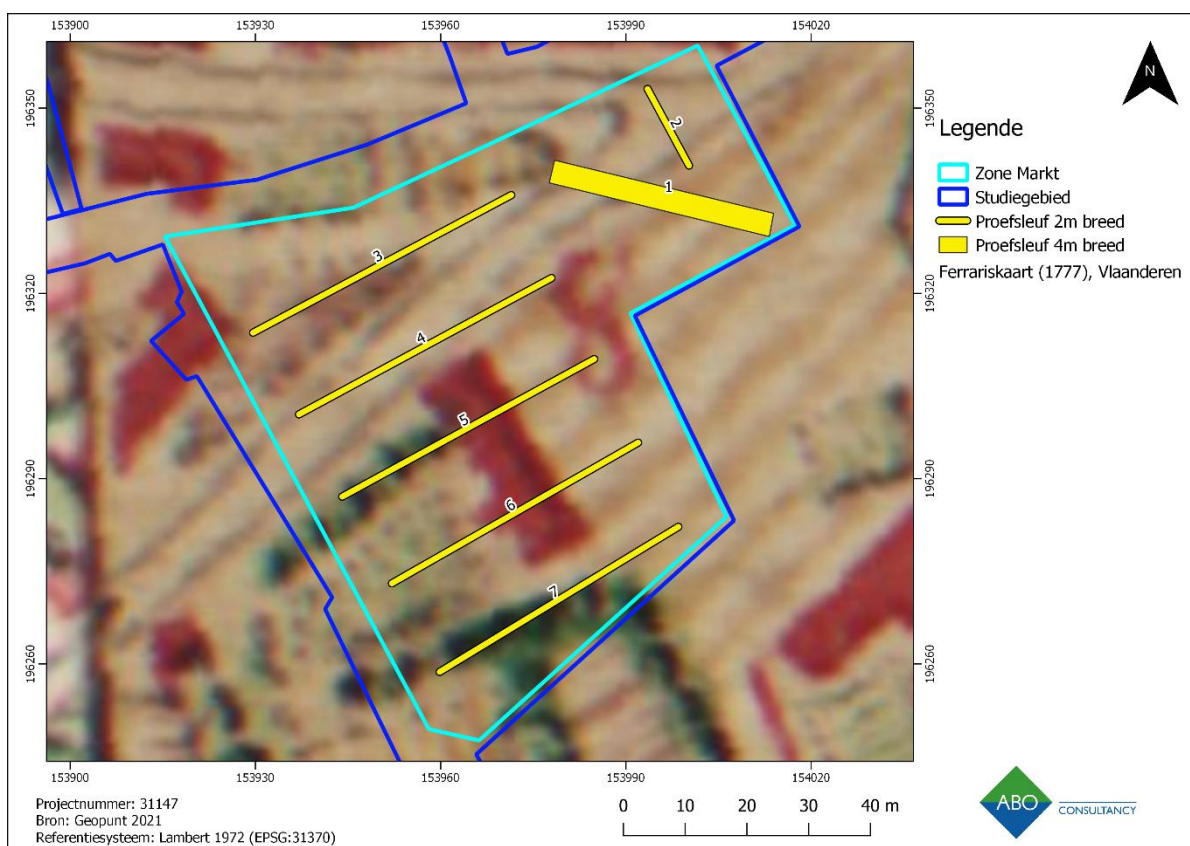
Figuur 4: Luchtfoto uit 2020 met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.

Figuur 5: Primitief kadaster met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.

Figuur 6: Poppkaart met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.

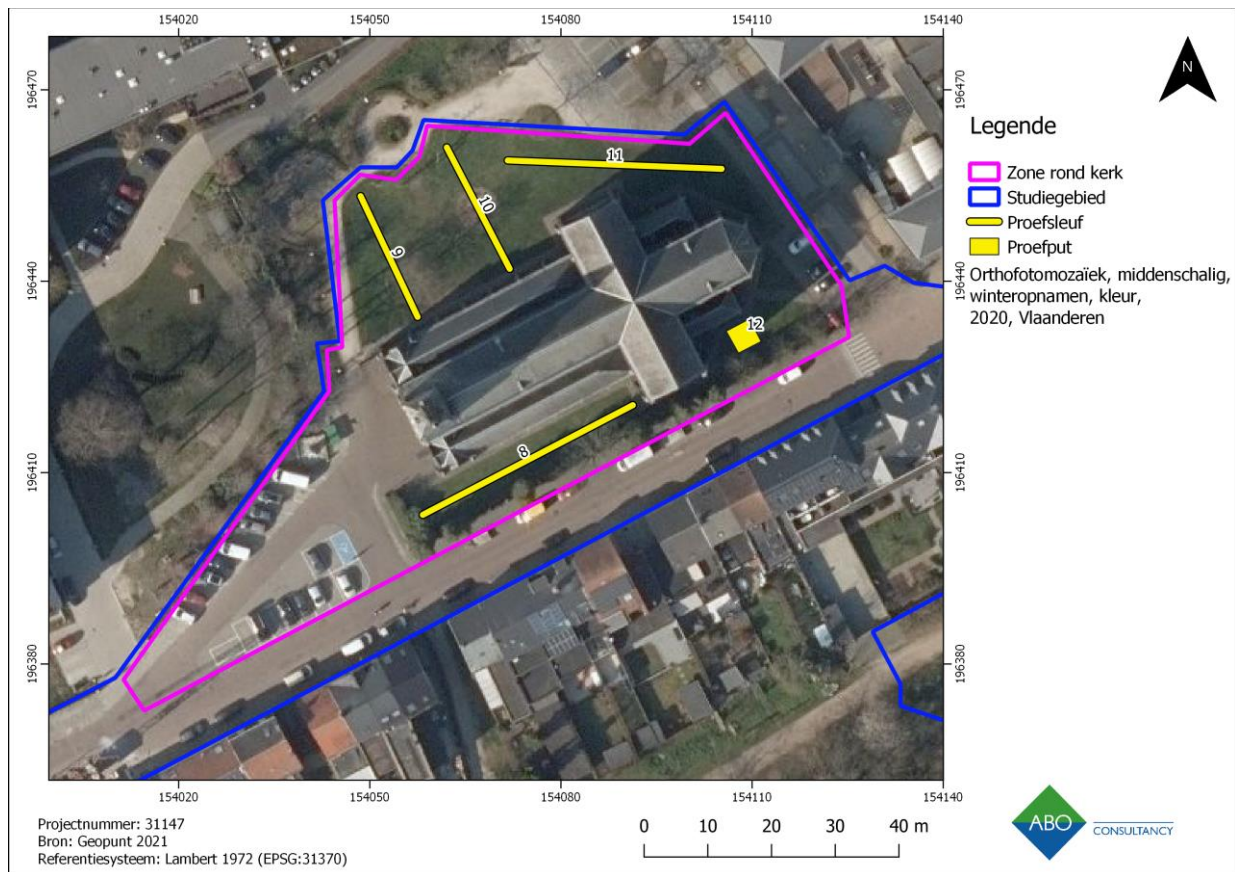
Figuur 7: Ferrariskaart met aanduiding van het indicatieve proefsleuvenplan binnen de zone Markt.

2.3.1.2 ZONE ROND SINT-PIETERSKERK

Bij proefsleuvenonderzoek is een dekkingsgraad van 12,5% het uitgangspunt, waarvan 10% voor de sleuven en 2,5% voor kijkvensters, dwarssleuven en volgsleuven. Concreet vertaalt dit naar 4 proefsleuven van 2m breed op een onderlinge afstand van maximaal 15m met een totale oppervlakte van 188m², ofwel 4% (Tabel 3, Figuur 8). Door de aanwezigheid van de kerk kan de volledige oppervlakte van het onderzoeksgebied niet benut worden. Er worden ook geen sleuven in de verharding voorzien. Toch biedt dit voldoende ruimte voor uitbreiding door middel van dwarssleuven. De dekkingsgraad werd berekend aan de hand van de totale oppervlakte van de zone rond de kerk (4.775 m²). Er worden twee sleuven dwars op de oriëntatie van de kerk voorzien aan de noordelijke zijde van de kerk. Op deze manier kan een inzicht verkregen worden in de architecturale opbouw van de kerk. Er wordt één sleuf aan de zuidelijke zijde van de kerk in de lengte van de kerk voorzien en nog een laatste in de lengte aan de noordoostelijke zijde. Bijkomend wordt een proefput van 4x4m voorzien aan de achterzijde van de kerk, nabij het koor. Op deze manier kan binnen een beperkte oppervlakte een goed beeld verkregen worden in de verticale stratigrafie aan de achterzijde van de kerk. Zo kunnen verschillende bouwfases van elkaar worden onderscheiden. Indien het niet meer veilig is om vanaf een bepaalde diepte verder te graven tot het archeologische niveau, worden de proefsleuven vanaf het maaiveld verbreed.

Totale oppervlakte (m ²)	Totale sleufoppervlakte (m ²)	Oppervlakte proefput (m ²)	Onderlinge afstand (m)	Sleufbreedte (m)	Aantal (proefsleuven+proefput)
4.775	188	12	15	2	4 + 1

Tabel 3: Technische gegevens voor het voorgestelde proefsleuven- en proefputtenonderzoek in de groenzone rond de kerk.

Figuur 8: Luchtfoto uit 2020 met aanduiding van het indicatieve proefsleuven- en proefputtenplan binnen de groenzone rond de kerk.

2.3.2 AANLEG VLAK

Het veldwerk wordt dermate georganiseerd dat er efficiënt en wetenschappelijk verantwoord wordt opgegraven (cf. Code van Goede Praktijk). Er wordt gestreefd naar een maximale afstemming van kranen en grondverzet enerzijds en opgravingsploeg(en) anderzijds. Er moeten maatregelen genomen worden tegen overlast door regen- en/of grondwater, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief.

De afgraving gebeurt door een graafmachine, met kantelbak waarvan de bakbreedte minstens 1,8m bedraagt. Er worden kleinere graafbakken of een mini-graver voorzien om puinvullingen/verstoringen machinaal te verwijderen. Opengelegde opgravingsvlakken mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel. Hier wordt rekening gehouden met de veiligheidsvoorschriften met betrekking tot het graven van putten.

De proefsleuven, proefputten en vlakken worden overeenkomstig de aangetroffen sporen en structuren aangelegd in verschillende niveaus tot op de natuurlijke bodem en worden dan ook beschouwd als een beperkte opgraving. Er zal echter niet dieper worden ingegrepen dan de geplande werken om zo een in situ bewaring te kunnen garanderen, indien het archeologisch niveau niet werd bereikt. De bestaande verhardingspakketten worden weggenomen. Hierna wordt onder archeologische begeleiding laagsgewijs afgegraven.

Indien meerdere vlakken moeten worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer verdiept wordt. Structuren worden niet uitgebroken, tenzij dit noodzakelijk is voor het verder onderzoek.

2.4 AFWIJINGEN PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Er is enigszins afgeweken van het programma van maatregelen van de archeologienota met ID 20000. De proefsleuven werden deels door een minigraver uitgegraven omdat delen van het terrein het niet toelieten om met een grotere kraan en kraanbak te werken. Dit was het geval in de zone ronde de kerk en voor één sleuf ter hoogte van de Kerkstraat in de zone van Markt. De proefsleuven in het westelijk gelegen park van de zone Markt werden schuiner aangelegd dan voorzien omwille van te vermijden bomen en struiken op het terrein en ze werden ook iets ingekort omwille van de nog aanwezige nutsleidingen. De korte proefsleuf die voorzien was in het oostelijk parkje van de zone Markt werd niet aangelegd omwille van plaatsgebrek en te weinig buffer met het aanpalende gebouw. De geadviseerde brede proefsleuf op de vermoedelijke locatie van de gracht en de weermuur van het voormalige kasteel van Rumst werd aangelegd, maar overlapte gedeeltelijk met eerder uitgevoerd proefsleuvenonderzoek van Triharch in november 2021.⁶ Hierdoor werd deze proefsleuf slechts beperkt geregistreerd. Op vraag van de gemeente werd ook de mogelijkheid overwogen om een brede proefsleuf op de vermoedelijke locatie van de zuidwestelijke hoektoren van het kasteel uit te voeren. Dit bleek in de praktijk echter niet haalbaar omwille van de ontoegankelijkheid van het terrein. Gezien de geplande ingrepen rond de kerk slechts zeer ondiepe verstoringen zouden teweeg brengen, werd besloten om één proefsleuf ten noorden van de kerk niet uit te voeren. In de verharding op het plein aan de voorkant van de kerk werd een extra proefput aangelegd om de verstoringsgraad en de diepte van mogelijk nog aanwezige archeologische niveaus na te gaan.

2.5 OVERZICHT EN DEKKINGSGRAAD

In de zone Markt werd gegraven tot in de top van de C-horizont, net onder de bestaande verstoring (gem. ca. 1 à 1,2m-MV) of onder de A-horizont (ca. 1,3m-MV) die plaatselijk onder de ophoging aanwezig was. Hierdoor werd ruim onder de verstoringsdiepte van de geplande ingrepen gegraven. Er zijn een paar uitzonderingen hierop. Vooreerst werd in het oostelijk gelegen parkje van de zone Markt in het uiterste zuidoosten van de werkput tot 2m-MV gegraven, d.i. tot op de funderingsmuur van het voormalige kasteel van Rumst. Ook werd in de proefsleuf ter hoogte van de parkeerstrook op het marktplein tot in de helft van de werkput tot ca. 40cm-MV uitgegraven omwille van nog actieve leidingen. Ongeveer centraal in het westelijke park van de zone Markt werd een dwarssleuf aangelegd om de grote afstand tussen de twee eerste werkputten te dekken. Zodoende werd een totale sleufoppervlakte van ca. 601m² bekomen, wat overeenkomt met ca. 10% van het onderzoeksgebied (zone Markt) (5.900m²) (Tabel 4, Figuur 9 - 16).

⁶ Sevenants et al. 2022

werkput	Sleufoppervlakte/Oppervlakte profielputten (m ²)
1	103m ²
2	113m ²
3	87m ²
4	35m ²
5	46m ²
6	115m ²
7	102m ²
Totaal	601m² (Dekkingsgraad 10%)

Tabel 4: Technische gegevens van het proefsleuvenonderzoek (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022)

Er werd geopteerd om al de werkputten tot op de maximale verstoringsdiepte van de toekomstige werken (d.i. 55cm-MV met inbegrip buffer) in de zone rond de Sint-Pieterskerk uit te graven om een goed overzicht te verkrijgen van de bodemverstoring veroorzaakt door de ruimingsactiviteiten van het voormalige kerkhof. Aan de zuidelijke zijde werd er één proefsleuf langsheen en parallel aan de kerk aangelegd. Er werd enigszins afgeweken van het programma van maatregelen. Zo werd een extra proefput aangelegd op het kerkplein ten westen van de kerk. Eén van de geplande noordelijke proefsleuven werd niet aangelegd en de wel uitgevoerde proefsleuf werd niet tot tegen de kerkgevel doorgetrokken omwille van het nog aanwezige en niet te verwijderen verharde pad tegen de kerk. De proefput aan de oostzijde van de kerk kon omwille van het verharde pad ook niet tot tegen de kerkgevel aangelegd worden, waardoor geen beeld kon verkregen worden in de verticale stratigrafie van de mogelijk verschillende bouwfases. Hierdoor bedroeg de proefsleuven- en proefputtenoppervlakte ca. 180m², wat overeenkomt met ca. 6% van de onderzoekbare zone (3.275m²) (Tabel 5, Figuur 9 - 16).

werkput	Sleufoppervlakte/Oppervlakte profielputten (m ²)
8	15m ²
9	19m ²
10	36m ²
11	44m ²
12	66m ²
Totaal	180m² (Dekkingsgraad 6%)

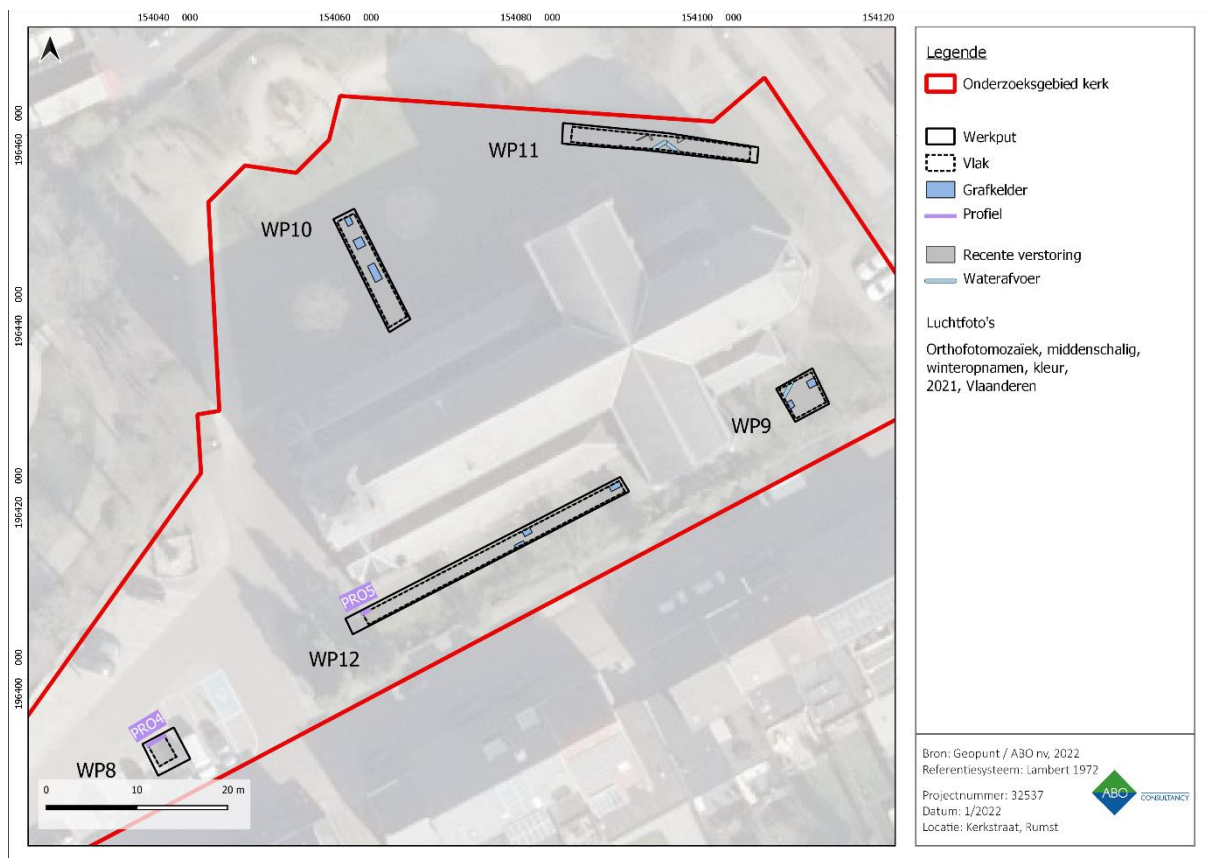
Tabel 5: Technische gegevens van het proefsleuvenonderzoek (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022)

Het onderzoek werd uitgevoerd tussen 17 en 19 januari 2022 door erkend archeoloog Bénédicte Cleda en assistent archeoloog Amke Juchtmans van ABO NV. Het archeologisch vlak werd in de zone Markt, behalve in werkput 6, onder de verstoring in de top van de C-horizont aangelegd. In de zone rond de kerk werd het vlak niet aangelegd in de top van de C-horizont, maar op de maximale geplande verstoringsdiepte van de geplande groenzone rond de kerk, dit is ca. 50 à 70cm-MV (enkel de paden worden heraangelegd tot ca. 25cm-MV + een archeologische buffer), en dit om conform het programma van maatregelen, bewaring *in situ* te garanderen van begravingen die nog in de natuurlijke bodem

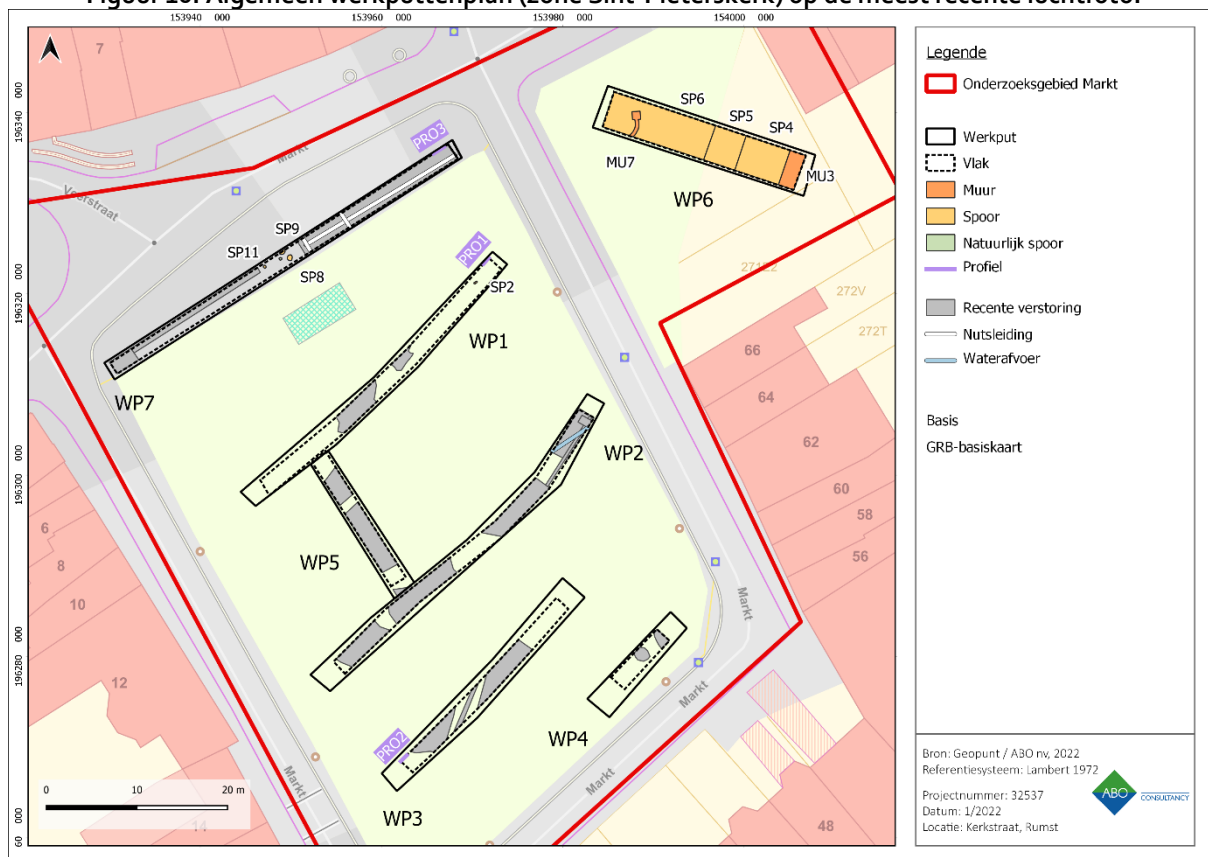
zouden kunnen zitten. In de proefput op het kerkplein (werkput 6), werd wel tot onder de huidige verstoring gegraven, d.i. tot ca. 1,3m-MV. Er werd slechts één spoor geregistreerd (onderverdeeld in A, B, C, D, E en F) en twee verstoringen. Er werden ook twee losse vondsten gedaan. Het archeologisch niveau bevond zich in de verstoorde bodem, waarin nog restanten van de geruimde menselijke resten aanwezig waren. De natuurlijke bodem werd, met uitzondering van het bodemprofiel, niet bereikt (Figuur 17 - 26).

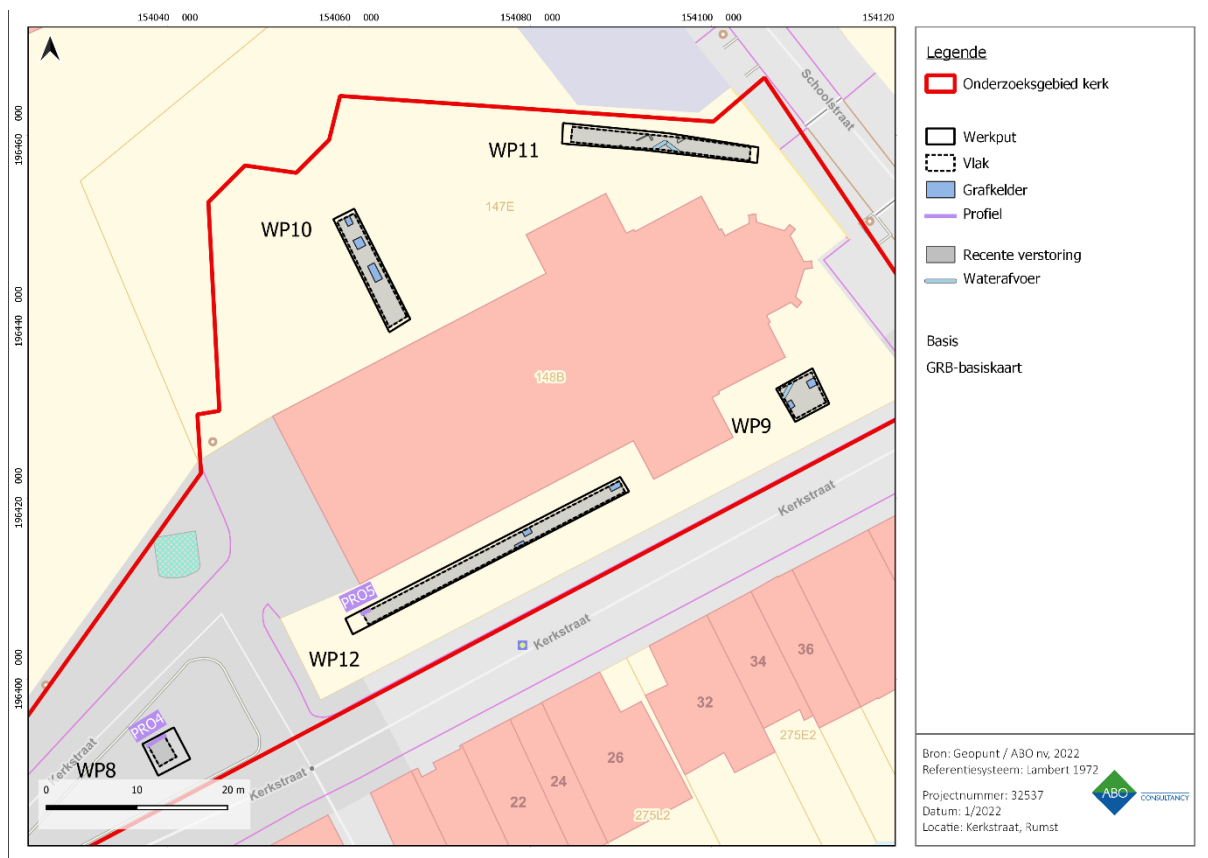
Figuur 9: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) op de meest recente luchtfoto.

Figuur 10: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) op de meest recente luchtfoto.

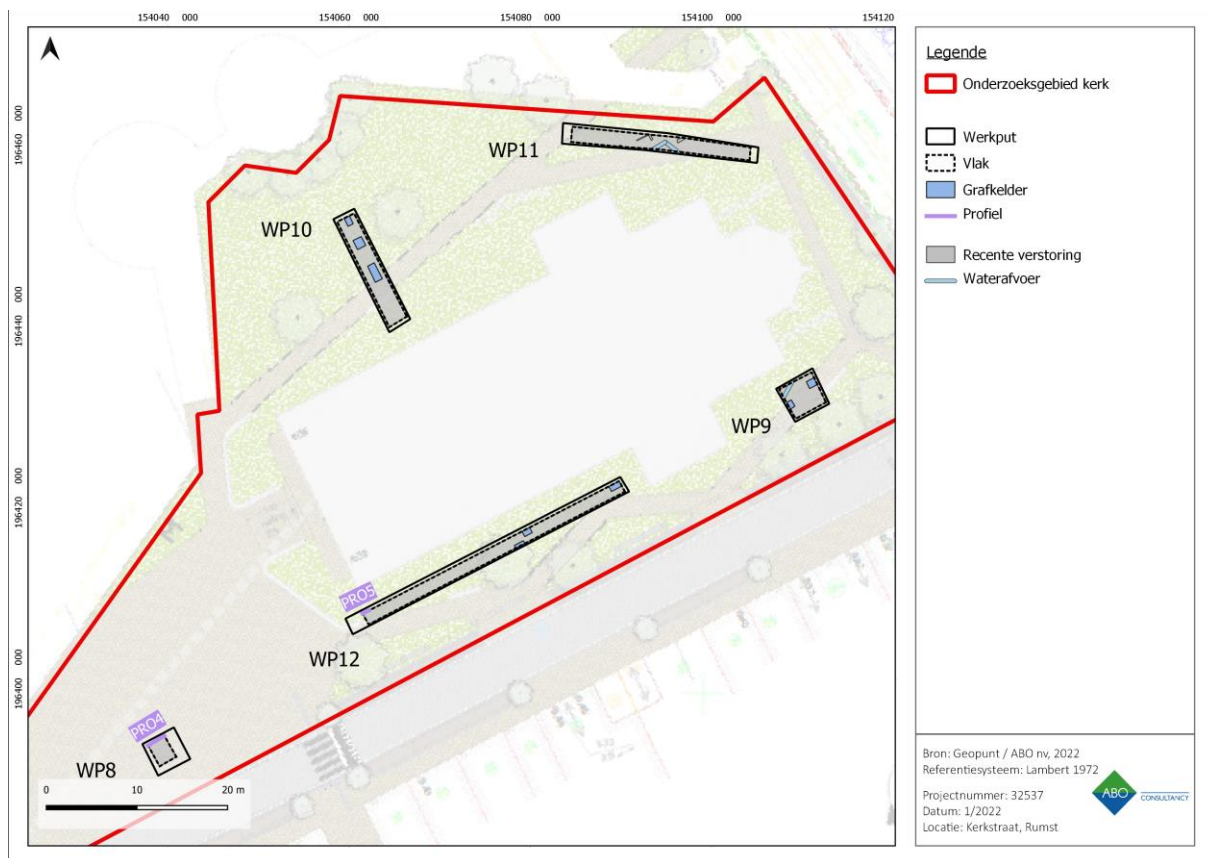
Figuur 11: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) op het GRB.

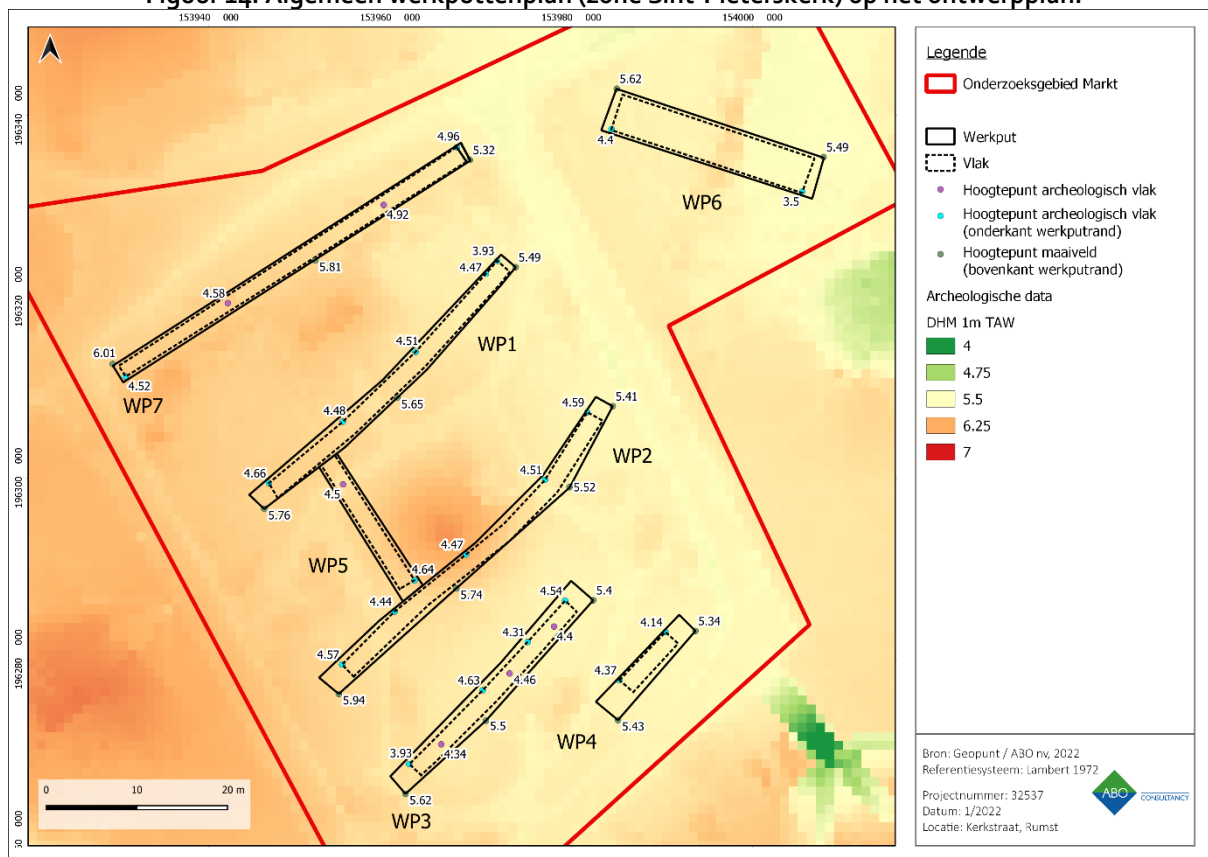
Figuur 12: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) op het GRB.

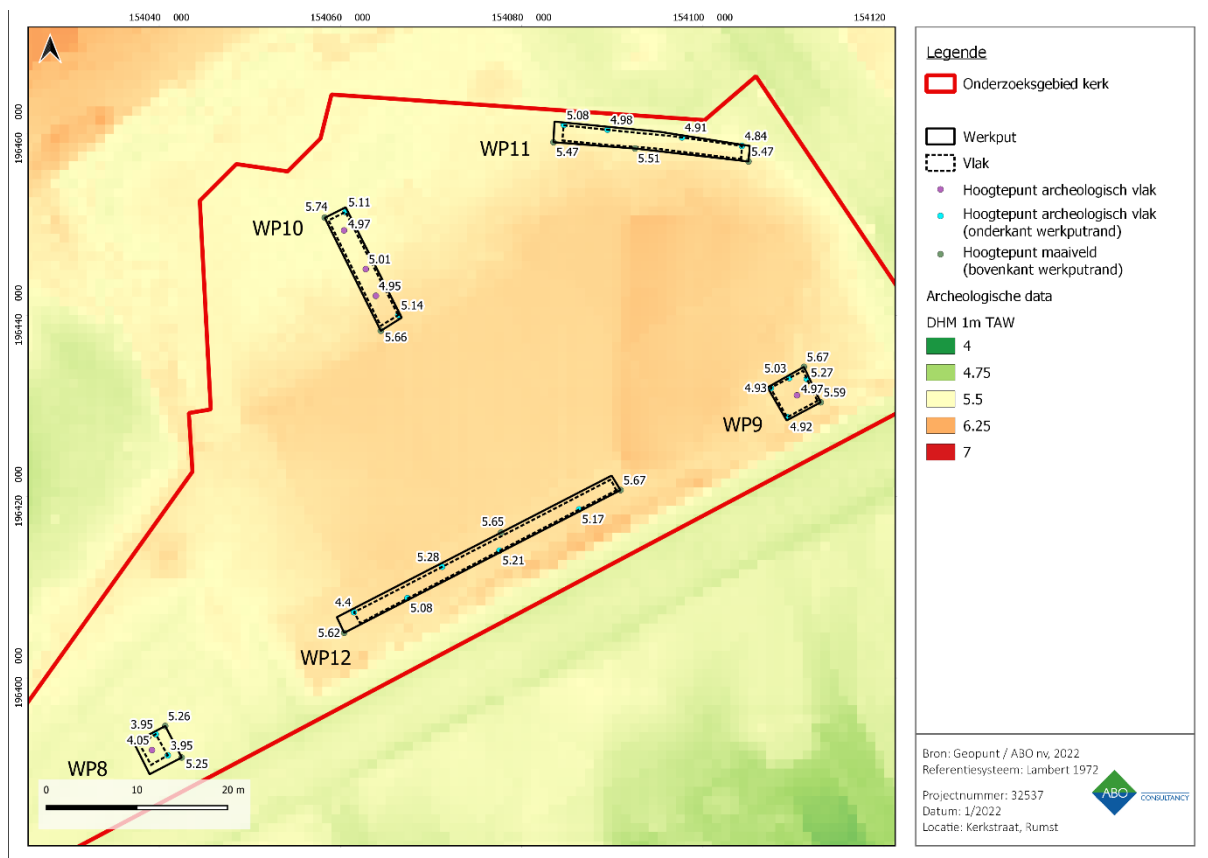
Figuur 13: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) op het ontwerpplan.

Figuur 14: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) op het ontwerpplan.

Figuur 15: Algemeen werkputtenplan (zone Markt) met aanduiding van de TAW-waarden op het DHM.

Figuur 16: Algemeen werkputtenplan (zone Sint-Pieterskerk) met aanduiding van de TAW-waarden op het DHM.

Figuur 17: Overzichtsfoto's werkput 1 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 18: Overzichtsfoto's werkput 2 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 19: Overzichtsfoto's werkput 3 (links) en werkput 4 (rechts) (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 20: Overzichtsfoto's werkput 5 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 21: Overzichtsfoto's werkput 6 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 22: Overzichtsfoto's werkput 7 (zone Markt) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 23: Overzichtsfoto's werkput 7 (zone Markt) (links) en werkput 8 (zone Sint-Pieterskerk) (rechts) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 24: Overzichtsfoto's werkput 9 (links) en werkput 10 (rechts) (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 25: Overzichtsfoto's werkput 11 (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022).

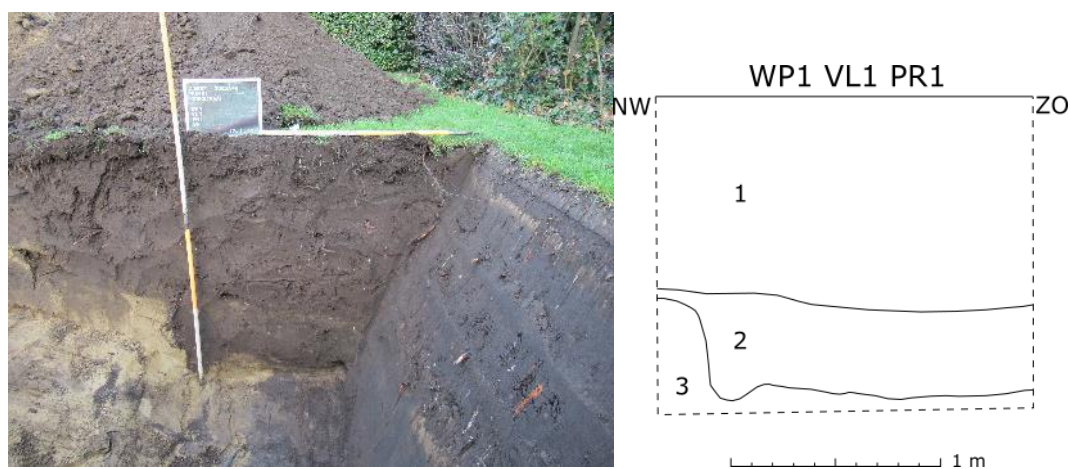

Figuur 26: Overzichtsfoto's werkput 12 (zone Sint-Pieterskerk) (Bron: ABO nv 2022).

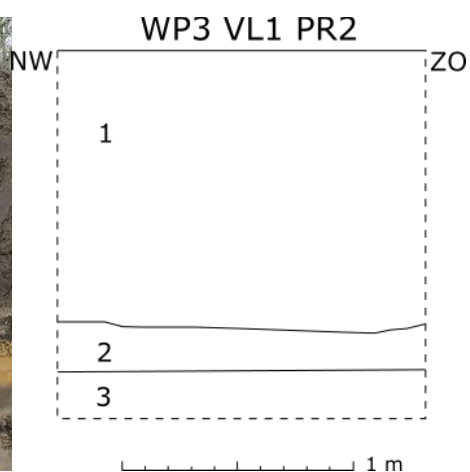
2.6 STRATIGRAFIE

Er werden vijf bodemprofielen geplaatst: twee in het westelijk gelegen park, één onder de verharding van de parkeerstrook langs de Kerkstraat in zone Markt, één in de groenzone rond de kerk en één op het kerkplein (Figuur 27 - 31). De bodemprofielen in de Marktzone werden verspreid over het terrein aangelegd. Ze getuigen allebei van een puinig ophogingspakket dat tot op een diepte van ca. 1 à 1,2m-MV aanwezig is. Het archeologisch vlak in het park van de zone Markt situeerde zich tussen 4,31 en 4,66m TAW. In het bodemprofiel ter hoogte van de parkeerstrook van de zone Markt bestond de toplaag (ca. 50cm dik) uit een klinkerverharding bovenop een zandlaag en een laag stablilisé. Hieronder was nog een verstoorde puinlaag tot ca. 1m-MV diep, vooraleer de C-horizont aanving. Deze bestond uit Quartaire (lemig) zand. Het archeologisch vlak werd in deze sleuf iets hoger aangelegd in het oosten (ca. 4,92m TAW) dan in het westen (ca. 4,58m TAW) omwille van nog actieve leidingen. In het westelijke deel van deze werkput werd vanaf een diepte van 1,3m-MV een A-horizont vastgesteld en hieronder (op ca. 1,4m-MV) bevonden zich mogelijk antropogene grondsporen.

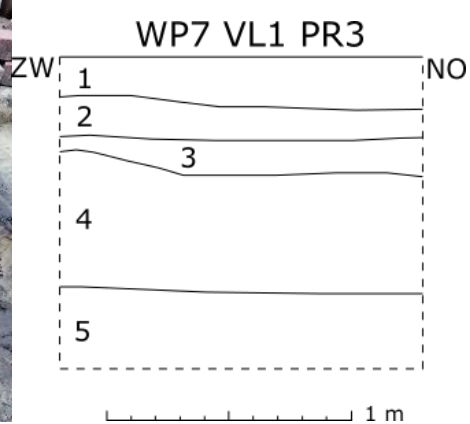
Gezien het archeologisch vlak in de groenzone rond de kerk steeds op ongeveer dezelfde diepte (ca. 50cm-mv) in de geruimde bovenlaag, tussen 4,84 en 5,28m TAW werd aangelegd en om bewaring *in situ* van mogelijk nog aanwezige graven onder de verstoring te garanderen, werd er slechts één bodemprofiel geplaatst. Uit het bodemprofiel kon de minimale verwachte diepte van de ruimingsactiviteiten ingeschat worden, dit is ca. 1,2m-MV. Ook in de proefput op het kerkplein werd slechts één bodemprofiel aangelegd, omwille van de diepgaande verstoring (tot ca. 1,3m-MV) en het ontbreken van archeologische lagen. De originele bodemopbouw kon dus nergens meer achterhaald worden. Het gaat overall dus om een (verstoorde) A/C-profiel.

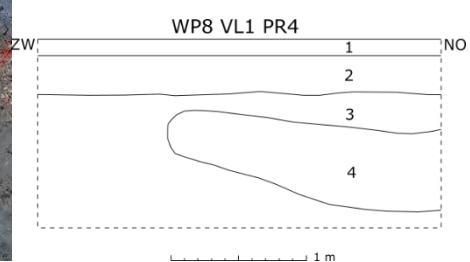
Figuur 27: Foto en tekening profiel 1 in werkput 1 (Bron: ABO nv 2022)

Figuur 28: Foto en tekening profiel 2 in werkput 3 (Bron: ABO nv 2022)

Figuur 29: Foto en tekening profiel 3 in werkput 7 (Bron: ABO nv 2022)

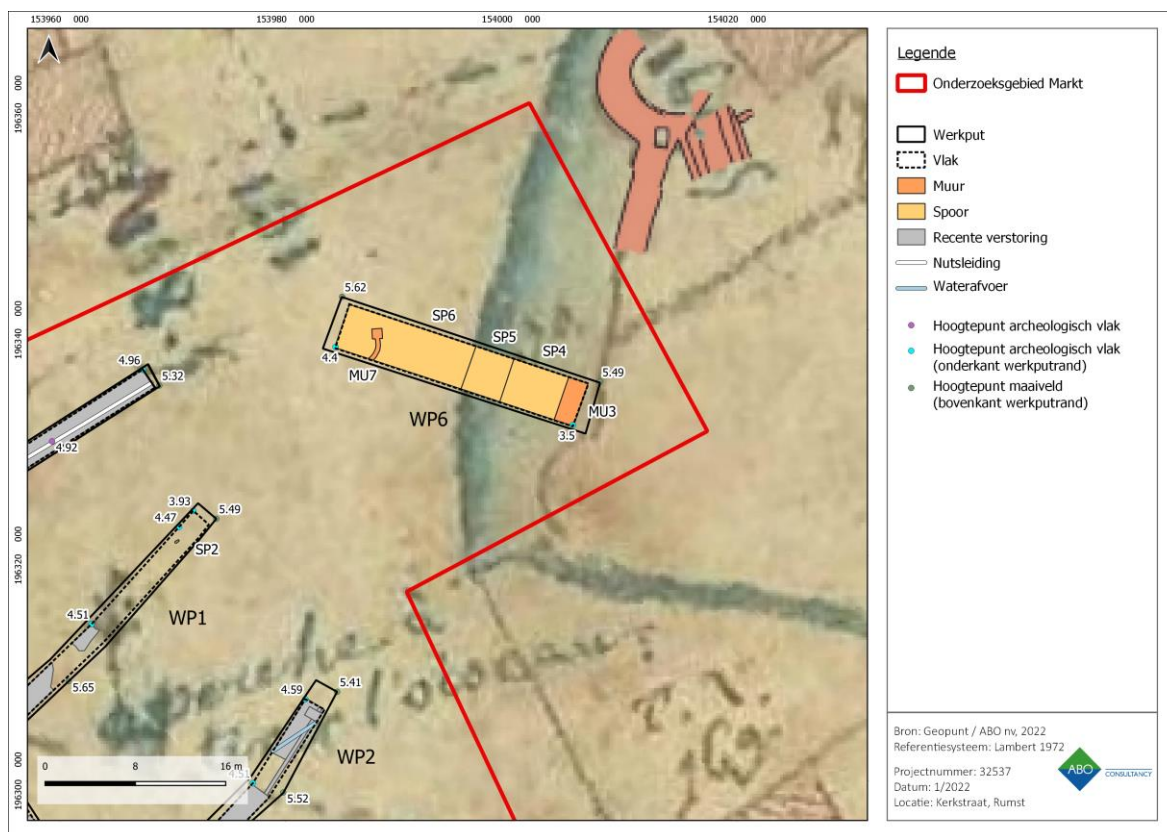

Figuur 30: Foto en tekening profiel 4 in werkput 8 (Bron: ABO nv 2022)

Figuur 31: Foto en tekening profiel 5 in werkput 12 (Bron: ABO nv 2022)

2.7 SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN STRUCTUREN

Figuur 32: Detail sporenplan (zone Markt oost) met TAW-waardes en aanduiding van de in het kader van een toevalsvondst opgegraven kasteelresten (cf. eindverslag ID427) op primitief kadaster.

Figuur 33: Detail sporenplan (zone Markt west) met TAW-waardes en aanduiding van de sporen en verstoringen op de Ferrariskaart.

2.7.1 RESTEN IN DE ZONE VAN MARKT TER HOOGTE VAN DE VERDWENEN KASTEELSITE

2.7.1.1 STRUCTUREN

Er werden twee funderingsmuren geregistreerd in werkput 6, die de spoornummers SP3/MU3 en SP7/MU7 toebedeeld kregen (Figuur 32, Figuur 34). Hiervan was SP3/MU3 een brede funderingsmuur van het kasteel van Rumst. SP7/MU7 was een boogvormige bakstenen constructie tussen twee vierkante sokkels. De brede funderingsmuur kon omwille van opwellend water niet geregistreerd worden. Boven deze minstens 2m brede funderingsmuur, waarvan de bovenkant zich op ca. 2m onder het maaiveld bevond, was een ca. 1m dikke bakstenen puinlaag aanwezig. Hiervan werd een baksteen met afmetingen 15 bij 8 bij 4,5 cm, ingezameld. Deze puinlaag bevatte vermoedelijk materiaal afkomstig van de afbraak van het kasteel. Het is niet duidelijk of de weermuur hieronder uit natuurstenen of bakstenen was opgetrokken. Gezien de geplande werken de ondergrond tot slechts 55cm-MV (buffer inbegrepen) zullen verstoren, is bewaring in situ van de aangetroffen kasteelmuur mogelijk aangezien deze zich ruim onder de geplande verstoring bevindt.

SP7/MU7 was de bakstenen funderingsmuur van een boogvormige constructie. Hiervan werd een baksteen ingezameld waarvan de afmetingen 18 bij 8 bij 4,5cm bedroegen. Deze boogvormige constructie werd ook nader onderzocht tijdens een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op exact dezelfde locatie in november 2021 door Triharch in het kader van een wetenschappelijke vraagstelling. Hiervan is op dit moment het eindverslag nog in opmaak.⁷ Op basis van de ligging van de muur nabij andere aangetroffen muren van de voormalige 19de eeuwse school, werd afgeleid dat deze muur

⁷ Sevenants et al. 2022

(SP7/MU7) ook deel uitmaakte van de schoolsite. De bovenzijde van de funderingsmuren van de verdwenen school bevonden zich op een diepte van 70cm-MV (muur7), van 57cm-MV (muur8) en van 77cm-MV (muur9). De bovenzijde van de boogvormige constructie werd op 64cm-MV (muur10) geregistreerd.⁸ Tevens werden tijdens het onderzoek van Triharch net zoals in onderhavig onderzoek, grondsporen aangetroffen op een diepte van ca. 1,4m-MV onder de A-horizont die zich op ca. 1,3m-MV bevond. Gezien de geplande werken de ondergrond tot maximaal slechts 55cm-MV zullen verstoren, compactie inbegrepen, is behoud in situ van de aangetroffen muren van de schoolsite mogelijk. De structuren zullen immers niet geraakt worden indien er voldoende buffer gerespecteerd wordt.

Figuur 34: Muurresten van het kasteel van Rumst: Brede, afgebroken funderingsmuur van het verdwenen kasteel van Rumst (SP3/MU3), bedolven onder een bakstenen puinlaag (links) en boogvormige constructie (SP7/MU7) (rechts) (Bron: ABO nv 2022).

2.7.1.2 KASTEELGRACHT

In de zuidoostelijke helft van werkput 6 werd een brede, met homogeen donkergrijs zand gedempte gracht geregistreerd, tegen de brede kasteelmuur SP3/MU3 (Figuur 32, Figuur 35). Het was niet duidelijk of er verschillende grachttopvullingen waren, waardoor er meerdere spoornummers werden uitgedeeld aan de mogelijk verschillende opvullagen: SP4, SP5, SP6. SP4 werd oversneden door SP3/MU3 waardoor dit spoor met zekerheid tot de grachtvulling behoorde. SP6 is waarschijnlijk geen grachttopvulling. Immers, enkel SP4 en SP5 overlappen met de gracht die weergegeven wordt op historische kaarten. Tijdens het proefsleuvenonderzoek van Triharch werden in een sondering op de gracht drie grachtvullingen onderscheiden, die voor, tijdens en na de afbraak van de kasteelruïne (onderste en middelste vulling: vanaf 1700 tot ca. 1900) te situeren zijn en na de afbraak van de school (bovenste vulling: na 1950).⁹

⁸ Sevenants et al. 2022

⁹ Sevenants et al. 2022

Figuur 35: Grachtvulling SP4 (links) en de mogelijk verschillende grachtvullingen SP4, SP5 en SP6 (Bron: ABO nv 2022).

2.7.2 VERSTORINGEN

Ter hoogte van de Kerkstraat en Markt werden verschillende verstoringen vastgesteld in de putwanden en in het vlak. Het gaat telkens om puinige verstoringen, waarbij in werkputten 2, 3 en 5 een grote concentratie baksteenpuin werd waargenomen. Het gaat vermoedelijk om afbraakmateriaal van een voormalige hoeve die op de Ferrariskaart in het centrale deel van het park in de Marktzone afgebeeld wordt en die eind 18de - begin 19de eeuw werd gesloopt (Figuur 33, Figuur 36).

De geruimde laag van de menselijke resten van het kerkhof rond de kerk werd geregistreerd als verstoring. In deze laag werden op regelmatige afstand betonnen grafkelders op een diepte van ca. 50cm-MV aangesneden. Gezien de sterke stank die vrijkwam bij het breken van de afdekkende betonplaat, werd besloten deze grafkelders onaangeroerd te laten. Ze bevonden zich bovendien ook onder de geplande verstoringsdiepte (Figuur 36).

Voorts waren er ook enkele recente verstoringen door leidingen en recente muurtjes in de zones Markt en rond de kerk aanwezig.

Figuur 36: Baksteenpuin in werkput 5 (links) en ruimingslaag met aflijning grafkelder (rechts) (Bron: ABO nv 2022).

2.7.3 NATUURLIJKE SPOREN, PAALSPOREN EN/OF KUILEN

Er werden een aantal ovale sporen opgetekend in werkput 1 en werkput 7 op een diepte van ca. 1,4m-MV onder de A-horizont, waarvan de bovenkant zich op ca. 1,3m-MV onder de verstoring bevond. Het gaat om SP2, SP8-11. SP8 bevatte dierlijke resten. SP2, SP9, SP10 en SP11 hadden een gelijkaardige,

donkergrijze gevlekte vulling. Mogelijk waren het paalsporen en/of kuilen, maar op basis van een doorsnede op SP2 en SP10, waarin de vulling zeer ondiep bewaard bleek en slechts een vage aflijning vertoonde, waren de sporen mogelijk ook natuurlijk. Gezien de ligging van de grondsporen ter hoogte van het oude marktplein zijn ze indien ze antropogeen zijn, hier mogelijk aan gerelateerd (Figuur 33, Figuur 37 - 38). De grondsporen bevinden zich ruim onder de geplande verstoringsdiepte, waardoor ze in situ bewaard kunnen blijven.

Figuur 37: Kuil SP8 (links) en natuurlijke sporen/paalsporen SP9 en SP10 (rechts) (Bron: ABO nv 2022).

Figuur 38: Grondspoor SP2 in vlak (links) en in doorsnede (rechts) (Bron: ABO nv 2022).

2.8 OBSERVATIES VAN VONDSTEN

Er werden geen vondsten aangetroffen.

2.9 OBSERVATIES EN REGISTRATIES VAN STALEN

Er werden geen sporen/contexten aangetroffen die een staalname konden verantwoorden.

3 ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

3.1 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
12. Zijn er grondsporen aanwezig?	Ja	a. Wat is hun aard? <i>In zone Markt zijn er een kasteelgracht, een brede funderingsmuur van het verdwenen kasteel van Rumst, een funderingsmuur van een boogvormige constructie, funderingsmuren van de voormalige school (cf. proefsleuvenonderzoek Triharch), verstoringen, paalsporen en/of kuilen en/of natuurlijke sporen aanwezig.</i> <i>In de zone rond de kerk waren enkel recente verstoringen van de grafkelders en de ruimingslaag aanwezig.</i> b. Wat is hun bewaringstoestand? <i>In zone Markt werden tijdens het proefsleuvenonderzoek geen sonderingen op de kasteelgracht en funderingsmuren uitgevoerd, maar deze bleken onder andere op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek van Triharch goed en diep bewaard te zijn (cf. Sevenants 2022). Met uitzondering van de kasteelgracht waren de grondsporen zeer ondiep bewaard. Het verstoringspakket op de Markt was ca. 1 à 1,3m dik. Hieronder bevond zich plaatselijk de A-horizont tussen ca. 1,3 en ca. 1,4m-MV. In de zone rond de kerk was de verstoring op het kerkplein ca. 1,3m dik. De ruimingslaag van het voormalige kerkhof was minstens 1,2m dik.</i> c. Wat is hun verspreiding? <i>De kasteelgracht en funderingsmuur van het kasteel van Rumst en de funderingsmuur van de boogvormige constructie situeerden zich in het parkje in het oostelijke deel van de zone Markt. De natuurlijke sporen/grondsporen kwamen voor in het noordelijke deel van het park in de zone Markt en ter hoogte van de parkeerstrook aan Markt. De puinige verstoring kwam in de volledige zone van Markt voor en op het kerkplein. De ruimingslaag kwam verspreid voor in het volledige voormalige kerkhofareaal rond de kerk.</i> d. Wat is de densiteit? <i>Er is een lage densiteit aan sporen. De sporen concentreren zich in het noordelijke en oostelijke deel van de zone Markt. In de zone rond de kerk waren de grafkelders verspreid over de volledige zone. De verstoringlagen kwamen verspreid over beide zones voor.</i> e. Hoe verloopt de ruimtelijke horizontale spreiding? <i>Er zijn meer sporen ter hoogte van het oude marktplein en ter hoogte van de kasteelsite van Rumst. Ter hoogte van een verdwenen hoeve centraal in grote park van de zone Markt is er een grotere concentratie aan baksteenpuin in het ophogingspakket en in het archeologisch vlak. In de zone rond kerk is de ruimingslaag overal aanwezig.</i>

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
		f. Hoe verloopt de ruimtelijke verticale spreiding? <i>In zone Markt is de verticale spreiding van het verstoringspakket overal ongeveer dezelfde. Ook in de zone rond de kerk is dit vermoedelijk het geval.</i> g. Zijn er verschillende niveaus van sporen aanwezig? <i>Er is slechts één niveau van sporen aanwezig, dat zich onder het verstoringspakket en/of onder de A-horizont bevindt.</i> h. Behoren de resten tot één of meerdere periodes? <i>De resten behoren tot twee periodes, de late middeleeuwen-nieuwe tijd (grondsporen, puinlagen en muurresten kasteelsite) en de nieuwste tijd (muurresten schoolsite, verstoringen).</i> i. Gaat het om losse sporen zonder ruimtelijke samenhang of maken ze deel uit van één of meerdere archeologische structuren of concentraties? Geef een interpretatie en voorzie argumentatie. <i>Het gaat om sporen zonder ruimtelijke samenhang in het noordwestelijke deel van de zone Markt en om archeologische structuren en grondsporen (weermuur en gracht van het kasteel en muurresten van de voormalige school) in het oostelijke deel van de zone Markt.</i> j. Wat is de datering van de sporen op basis van het vondstmateriaal, de versnijdingen en/of opvulling van de sporen en de daarmee gepaarde fasering? <i>Er werden geen vondsten ingezameld, maar de grondsporen en muurresten bevonden zich onder de verstoorde lagen en zijn dus ouder (late middeleeuwen/nieuwe tijd en nieuwste tijd).</i> k. Zijn er sporen die gelinkt kunnen worden aan de historische dorpskern van Rumst? <i>De mogelijke antropogene sporen (paalsporen en/of kuilen) die zich onder de A-horizont bevinden in het noordelijke deel van de zone Markt ter hoogte van het oude marktplein, kunnen misschien aan de historische dorpskern van Rumst gerelateerd worden.</i> l. Zijn er sporen die gelinkt kunnen worden aan het kasteel van Rumst? <i>Er is een weermuur en kasteelgracht aanwezig in het oostelijke deel van de zone Markt die gerelateerd kunnen worden aan het kasteel van Rumst. De weermuur bevond zich echter zeer diep onder het maaiveld als gevolg van de vroegere afbraak van de kasteelmuren en werd hierdoor niet verder in kaart gebracht.</i> m. Welke gebouwen bevonden zich in of net buiten de omwalling? <i>Er kunnen enkel uitspraken gemaakt worden over de gebouwen die zich buiten de omwalling bevonden, namelijk een verdwenen schoolgebouw (1850-1950?). Hiervan werden</i>

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
		<i>tijdens het proefsleuvenonderzoek van Triharch in 2021 funderingsmuren aangetroffen en een vermoedelijk aan de school gerelateerde boogvormige constructie, die ook tijdens het onderhavige proefsleuven- en puttenonderzoek werd blootgelegd.</i> n. Kunnen er bouwfasen van het kasteel van Rumst herkend worden? <i>Er kan slechts één bouwfase herkend worden, aangezien er slechts één muur werd aangetroffen.</i> o. Hoe strekte de gracht van het kasteel zich verder uit? <i>De gracht strekte zich verder in noordwestelijke richting uit, mogelijk tot aan de boogvormige constructie, hoewel deze niet aan de kasteelsite, maar wel gezien de configuratie eerder aan de schoolsite gelinkt zou zijn.</i> p. Hoe is de grachtvulling opgebouwd? <i>Tijdens het proefsleuvenonderzoek van Triharch werden drie grachtvullingen waargenomen: de onderste van vóór de afbraak van de kasteelruïne, de middelste tijdens en na afbraak van de kasteelruïne en de bovenste na de afbraak van de school.</i> q. Sluiten de restanten aan bij de opgegraven structuren van eerder uitgevoerd onderzoek van het kasteel van Rumst? <i>De aangetroffen brede funderingsmuur van het kasteel sluit niet direct aan bij de eerder opgegraven structuren van het kasteel, maar het is wel duidelijk dat het om dezelfde noordoost-zuidwest georiënteerde weermuur gaat als de eerder opgegraven structuur.</i> r. Kunnen er oudere kerkfasen van de Sint-Pieterskerk onderscheiden worden? <i>Er werd niet tot tegen de kerkgevel gegraven, waardoor mogelijk oudere kerkfasen niet gedetecteerd konden worden.</i> s. Zijn er menselijke resten aanwezig? Periode? Individen? Kan er door middel van een fysisch-antropologisch onderzoek meer informatie verkregen worden omtrent leeftijd, geslacht, leefomstandigheden en doodsoorzaak van de individuen? <i>Er werden geen menselijke resten ingezameld.</i>
	Nee	t. Wat kan de afwezigheid ervan verklaren? u. Is deze anomalie natuurlijk of antropogeen? v. Wat is de omvang van deze anomalie?
13. Zijn er artefacten aanwezig?	Ja	j. Wat is hun aard? k. Wat is hun bewaringstoestand? l. Wat is hun verspreiding? m. Wat is de densiteit? n. Hoe verloopt de ruimtelijke horizontale spreiding? o. Hoe verloopt de ruimtelijke verticale spreiding? p. Behoren de resten tot één of meerdere periodes? q. Gaat het om losse artefacten of komen ze voor in verband met één of meerdere sporen of maken ze deel uit van één of

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
		meerdere archeologische structuren? Geef een interpretatie en voorzie argumentatie. r. Zijn er verschillende niveaus van sporensites aanwezig?
	Nee	d. Wat kan de afwezigheid van archeologische resten verklaren? <i>Met uitzondering van de kasteelmuur, kasteelgracht en de kuil met dierenbegroving werden geen sporen aangetroffen die met zekerheid antropogeen waren.</i> e. Is deze anomalie natuurlijk of antropogeen? <i>Deze anomalie is vermoedelijk antropogeen. Door afgraving en nivellering van het marktplein en/of ploegactiviteiten werden de minder diepe antropogene sporen waarschijnlijk vernield. In het voormalige kerkhofareaal hebben de ruimingsactiviteiten de resten, met uitzondering van de resten in de grafkelders, vernield of verwijderd. Mogelijk waren er ook nog intacte resten aanwezig onder de geplande verstoringsdiepte.</i> f. Wat is de omvang van deze anomalie? <i>Deze anomalie heeft betrekking op het volledige marktplein en de volledige zone rond de kerk.</i>
14. Kan een ruimtelijke afbakening gemaakt worden van de zones met archeologische sporen of artefacten? <i>Er kan een zone afgebakend worden in het oostelijke deel van de zone Markt ter hoogte van de resten en sporen die gerelateerd zijn aan de kasteelsite en aan de schoolsite. De mogelijk antropogene grondsporen die misschien in verband te brengen zijn met het oude marktplein, situeren zich ter hoogte van het huidige marktplein en in het noordelijke deel van het grote park in de zone Markt.</i>		
15. Kunnen archeologische vindplaatsen op basis van het sporen/artefactenbestand in tijd, ruimte en functie afgebakend worden? Waarom? <i>De grondsporen en muurresten in zone Markt kunnen als archeologische vindplaatsen beschouwd worden. Enerzijds is er de kasteelsite die op basis van het sporen en artefactenbestand (en meer bepaald op basis van de vondsten aangetroffen in de verschillende dempingslagen van de gracht tijdens het proefsleuvenonderzoek van Triharch) vóór de afbraak van de kasteelruïne in 1719 (onderste grachtvulling) en tijdens en na de afbraak ervan gesitueerd kan worden tot ca. 1900 (middelste grachtvulling). Anderzijds is er de schoolsite, waarvan de eerste muren omstreeks 1850 kunnen geplaatst worden en waarvan de afbraak na 1950 heeft plaatsgevonden. Dit afbraakmateriaal bevindt zich in de bovenste vulling van de gracht. Tot slot zijn er de mogelijk antropogene grondsporen die zich onder de A-horizont bevinden, die vergelijkbaar zijn met de kuilen die tijdens het onderzoek van Triharch werden aangetroffen en die vermoedelijk aan een oud marktplein, dat tot de late middeleeuwen kan teruggaan, gelinkt zijn.</i>		
16. Kan het vindplaatstype (bewoning, economisch, funerair, religieus, militair) worden bepaald op basis van de aard van de contexten en/of het vondstmateriaal? Waarom? <i>Op basis van de kasteelgracht en de brede weermuur, hebben we te maken met een versterkt kasteel, dat vermoedelijk ook bewoond was. De boogvormige constructie die vermoedelijk tot de schoolsite behoort en de door Triharch aangetroffen schoolmuren getuigen van een socioculturele vindplaats. De overige mogelijk antropogene grondsporen getuigen eerder van oude bewoning.</i>		
17. Wat zegt de landschappelijke ligging (reliëf, bodemtype, geologische eenheid en hydrologie) van de archeologische erfgoedwaarden over het vroegere landgebruik volgens een synchroon en diachroon perspectief? <i>Plaatselijk was in het noordelijke en oostelijke deel van de zone Markt onder het dik ophogingspakket een A-horizont aanwezig. Op basis van de bodemkaart was de bodem ter hoogte van het onderzoeksgebied voor de moderne menselijke ingrepen waarschijnlijk een redelijk vruchtbare (lemig) zandbodem, die aantrekkelijk was voor bewoning. Dit wordt bevestigd door de Ferrariskaart, waar men in en rond het</i>		

Hoofdvraag	Antwoord	Bijvra(a)g(en)
	<i>onderzoeksgebied voornamelijk akkerland terugvindt, wat ook de aanwezigheid van een A-horizont onder de recente ophoging verklaart.</i>	
18. Wat is de impact van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?	<i>De geplande ingrepen (plaatselijk afgraven van paden tot ca. 25cm-MV, waarbij de totale verstoring met archeologische buffer inbegrepen 55cm-MV bedraagt) zullen de bovenkant van de funderingsmuren van de voormalige school (ca. 57 tot 77cm-MV) en van de boogvormige constructie (ca. 64cm-MV) niet raken. De grondsporen bevinden zich op een diepte van ca. 1,4m-MV en de weermuur van het kasteel op ca. 2m-MV waardoor ook deze resten niet geraakt zullen worden door de geplande ingrepen.</i>	
19. Is er mogelijkheid tot behoud <i>in situ</i> en zijn er eventueel maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?	<i>Er is mogelijkheid tot behoud <i>in situ</i> indien het terrein opgehoogd wordt en niet dieper wordt gegraven dan de vooropgestelde 25cm, het terrein niet betreden wordt met zware werfvoertuigen en met een kraan met een licht tonnage (minigraver) gegraven wordt. In dat geval kan een buffer van 30 à 50cm gegarandeerd worden die voldoende bescherming biedt voor de archeologische resten.</i>	
20. Welk kennispotentieel heeft de archeologische site op regionaal niveau en in breder perspectief?	<i>Op regionaal niveau en in breder perspectief kan onze kennis over de configuratie van schoolsites (o.a. de vondst van de boogvormige constructie) in de 19de eeuw verruimd worden. De vondst van de kasteelsite (weermuur, gracht en artefacten) draagt bij aan een betere kennis en inzicht in de occupatiegeschiedenis van de site op regionaal niveau en misschien kunnen vergelijkbare trends achterhaald worden in breder perspectief.</i>	

Tabel 6: Overzicht onderzoeksvragen proefsleuven- en proefputtenonderzoek.

3.2 BESLUIT

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem bracht een aantal funderingsmuren, grondsporen, ophogingslagen en verstoringen aan het licht. Er werden in totaal tien proefsleuven en twee proefputten aangelegd. Er werden zeven proefsleuven van 2m breed aangelegd in de zone Markt, waarvan vijf in het grote park dat zich in het westen van de zone situeert, één ter hoogte van de parkeerstrook op het marktplein en één van 4m breed in het oostelijk gelegen parkje van zone Markt. In de zone rond de kerk werd er één proefput aangelegd op het kerkplein voor de kerk, één proefput ten zuidoosten van de kerk ter hoogte van het koor, één proefsleuf ten noorden dwars op de kerk, één proefsleuf ten noordoosten schuin langs de kerk en één proefsleuf ten zuiden van de kerk evenwijdig aan de kerkgevel. Hierbij werd enigszins afgeweken van het programma van maatregelen. Omwille van obstakels op het terrein konden in zone Markt niet alle sleuven worden aangelegd zoals voorzien. Gezien er in de groenzone rond de kerk slechts een zeer beperkte bodemingreep zou plaatsvinden werd geopteerd om één sleuf ten noorden van de kerk niet uit te voeren en in plaats daarvan een extra proefput aan te leggen op het kerkplein voor de kerk om de verstoring gedetecteerd tijdens het booronderzoek in kaart te kunnen brengen.

Er werd tijdens het proefsleuven- en proefputtenonderzoek in al de werkputten een sterk verstoorde bodem tot minstens 1m-MV, veroorzaakt door de afbraak van oude structuren, afgraving en nivellering van het marktplein en straataanleg enerzijds en de ruiming van het voormalige kerkhof anderzijds, vastgesteld. Er werden antropogene sporen en resten aangetroffen. Het gaat enerzijds om structuren die gelinkt kunnen worden aan de voormalige kasteel- en schoolsite en anderzijds om mogelijk antropogene grondsporen die misschien aan de historische dorpskern van Rumst gerelateerd kunnen worden. Er kwamen ook verstoringen voor die verband hielden met de aanleg van leidingen en rioleringen. Er werden geen vondsten gedaan of menselijke resten ingezameld. Er kunnen zich echter nog menselijke resten op een dieper niveau bevinden. Deze kunnen in situ bewaard blijven aangezien ze niet geraakt zullen worden door de geplande werkzaamheden en er voldoende buffer is.

Op basis van de bureaustudie werd het archeologisch potentieel als matig ingeschat voor de groenzone rondom de kerk, met voornamelijk kans op sporen met betrekking tot het voormalige kerkhof. De ruimingsactiviteiten hebben echter de sporen van begravingen met uitzondering van de betonnen grafkelders, volledig teniet gedaan. Het archeologisch potentieel in de zone Markt werd ook matig bevonden omwille van de verstoringsgraad van de parken, pleinen en straten ter hoogte van Markt. Inderdaad, de archeologische resten waren schaars, maar de dieperliggende weermuur van het kasteel van Rumst werd wel aangetroffen. Mogelijke kuilen en/of paalsporen (ca. 1,4m-MV), de kasteelgracht (ca. 1,2m-MV) en de funderingen van de brede weermuur van het kasteel (ca. 2m-MV) bevonden zich onder het verstoringspakket en ruim onder de geplande verstoringsdiepte, waardoor deze resten *in situ* bewaard kunnen blijven zonder bijkomende maatregelen. Bij een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door Triharch in 2021 in het kader van een wetenschappelijke vraagstelling op dezelfde locatie als het proefsleuven- en puttenonderzoek ter hoogte van de verdwenen kasteelsite, werden naast grondsporen (ca. 1,4m-MV) die zich onder de A-horizont (ca. 1,3m-MV) bevonden, ook muurresten gevonden van de voormalige school waarvan de bovenkant zich tussen 57 en 77cm-MV situeerde. De bovenkant van de boogvormige constructie die in beide onderzoeken werd aangetroffen bevond zich op 64cm-MV. Gezien de geplande werken voornamelijk ophoging en minimale afgraving (max. 25cm) ter hoogte van de oude en nieuwe paden zullen inhouden, zullen deze ingrepen aangezien er op die manier een buffer van 30 à 50cm gegarandeerd kan worden, de archeologische resten niet raken. Bijgevolg laten de geplande werkzaamheden het behoud in situ van de archeologische resten toe en wordt het onderliggend erfgoed voldoende beschermd.

4 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		28/04/2022
Toon Moeskops	Business Unit Manager		28/04/2022
Anouk Van der Kelen	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		28/04/2022

5 BIBLIOGRAFIE

Cleda, B., 2021. Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van de Molenbergstraat te Rumst (provincie Antwerpen) (K-09041). Archeologienota. ABO Archeologische Rapporten 1585. Aartselaar.

Geopunt Vlaanderen 2022: Basiskaarten (Luchtfoto 2021, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 11 januari 2022).

Sevenants, W. & Saey, T., 2020. *Archeologisch onderzoek naar het kasteel van Rumst (prov. Antwerpen). Resultaten van het bureauonderzoek, landschappelijk booronderzoek en geofysisch onderzoek*, TRIHARCH onderzoek & advies bvba TR2020-012, Erps-Kwerps.

Sevenants, W., 2021. *Archeologisch onderzoek naar het kasteel van Rumst (prov. Antwerpen) – Fase 2. Aanvraag van een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen*. TRIHARCH onderzoek & advies bvba TR2021-018, Erps-Kwerps.

Sevenants, W., Vervoort, R. & D. Keijers, 2022. *Archeologisch onderzoek naar het kasteel van Rumst (prov. Antwerpen). Eindverslag van het proefsleuvenonderzoek*, Triharch rapport 2021-018, Kortenbergh, 2022.

Van Gils, M., 2021. Onderzoeksrapport. Het kasteel van Rumst. Eindverslag van een toevalsvondst. Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed nr. 178. Brussel.